

CUMHURİYET TÜRKİYE'SİNDE RESİM SANATI: İLK ON YILA DAİR BİR DEĞERLENDİRME (1923-1933)

ART OF PAINTING IN REPUBLICAN TURKEY: AN ASSESSMENT OF THE FIRST DECADE (1923-1933)

SAADET ALTAY*

ÖZ

Cumhuriyet'in ilanından sonra kurucu kadro tarafından kültürel alanda büyük bir dönüşüm başlatılmış, bu süreçte resim sanatı da ele alınmıştır. Bir taraftan Sanâyi-i Nefîse Mektebinde öğretimin niteliği iyileştirilmeye çalışılırken diğer taraftan da yetenekli talebeler, 1924'ten itibaren yurt dışına sanat eğitimi almak üzere gönderilmiştir. 1926'da Sanâyi-i Nefîse Encümeni adıyla bir kurul teşkil edilmiş, güzel sanatlarla ilgili tüm çalışmalar bir plan çerçevesinde yürütülmeye ve denetlenmeye başlanmıştır. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm hükümetler sanatı ve sanatçıyı himaye etmeye önem vermiştir. Kamu kurumlarına açılan sergilere iştirak etmeleri, beğendikleri eserleri satın almaları ve ressamları desteklemeleri emredilmiştir. 1928 senesinde kurulan Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, 1933 senesinde kurulan D Grubu, özgün ve millî bir sanat anlayışı oluşturamadıkları, inkılabı konu edinen yeteri kadar eser üretmedikleri gibi konularda eleştirilseler de, Türk resmine canlılık getirerek yeni bir dönemin açılmasına öncülük etmişlerdir. 1933'te Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Namık İsmail Bey tarafından bir rapor hazırlanarak, resim sanatının millî bir hüviyet kazanması ve gelişmesi için bazı öneriler getirilmiştir. Resim alanındaki faaliyetlere yön verilirken bu rapordaki görüşlerden faydalanılmıştır. Tüm gayretlere rağmen Cumhuriyet'in ilanını izleyen ilk on yılda, halk arasında resim sanatına ilgi ve sevgi istenilen düzeyde arttırılamamış, ulusal bir sanat anlayışı oluşturulamamıştır. Ancak bu süreçte atılan adımlar ve gerçekleştirilen yenilikler, Türk resim sanatının güçlü temeller üzerine inşa edilmesinde, günümüz sanatçı varlığının ortaya çıkmasında mühim rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: D Grubu, Güzel Sanatlar Akademisi, İnkılap Sergileri, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, Türk resim sanatı.

ABSTRACT

After the proclamation of the Republic, a considerable transformation was initiated in the cultural field by the founding staff, and the art of painting was also handled in this process. On the one hand, while trying to improve the quality of education in the School of Fine Arts (Sanâyi-i Nefîse Mektebi), on the other hand, talented students were sent abroad to receive art education as of 1924. In 1926, a committee, named the Council of Fine Arts, was established, and all works related to fine arts were carried out and supervised within the framework of a plan. All governments and state authorities, especially Mustafa Kemal Atatürk, gave importance to protecting art and artists. Public institutions were ordered to participate in exhibitions, buy works they liked, and support painters. Although the Independent Painters and Sculptors Union, which was founded in 1928, and Group D, which was founded in 1933, were criticized for not creating an original and national understanding of art and not producing enough works on revolution, they pioneered the birth of a new era by bringing vitality to Turkish painting. In 1933, Namık İsmail Bey, the Director of the Academy of Fine Arts, prepared a report and made some suggestions for the art of painting to gain a national identity and to develop it. The views in this report were utilized while the activities in the field of painting were guided. Despite all efforts, the interest in and love for the art of painting could not be increased among people at the desired level in the first ten years following the proclamation of the Republic, and a national understanding of art of painting could not be established. However, the steps taken and the innovations made in this process played an important role in the construction of Turkish art of painting on strong foundations and the emergence of today's artists.

Keywords: Fine Arts Academy, Group D, Independent Painters and Sculptors Union, Revolution Exhibitions, Turkish art of painting.

* Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, sadet.altay@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1772-5422.

Extended Abstract

After the proclamation of the Republic, the work of the revolutionary staff was guided by the ideal of building a modern society that adhered to national values and prioritized full independence. Accordingly, the institutions that had caused the Turkish nation to fall behind the age began to be obliterated and new ones that were appropriate for the requirements of the age were established. While the Republican administration was putting reforms into effect, they also gave great importance to the transformation in the cultural field, since the language, history, and art of a society are the most basic elements that make up the cultural structure of that society.

Mustafa Kemal Pasha, the founding leader of the Republic of Türkiye, stated that improvement would not be possible without following scientific and technical developments and giving products in the field of fine arts. He predicted that reforms could be adopted by society and mental change could be achieved through fine arts. For this reason, he wanted fine arts to be handled with a new understanding based on the principles of nationalism and modernity and to be improved with modern tools.

The ideal of the revolutionary staff was that the art of painting, similar to music, drama, and sculpture, gained a place on a world scale. However, the number of artists was low by 1923, and conditions were inadequate for existing artists to be productive. The Government, which gave priority to this issue, started to send students who were talented but had unfavorable financial conditions abroad to study painting from 1924 onwards. These young people, who worked as teachers in Sanâyi-i Nefîse Mektebi (School of Fine Arts) and various schools on their return, played an important role in both promoting the art of painting and raising new generation artists.

The Republican administration, who did not neglect the issues of institutionalization and backing of art and artists, helped establish a committee called "Sanâyi-i Nefîse Encümeni" (Council of Fine Arts) in 1926. In this way, all operations related to fine arts started to be carried out and supervised within the framework of a plan. In addition, the quality of education was improved by reviewing the curriculum of the Sanâyi-i Nefîse Mektebi, which was the only art education institution in the country that was inherited from the Ottoman Empire to the new Turkish State, and by opening new branches. The appointment of Painter Namık İsmail Bey as the principal of the school in 1927 paved the way for the institution to be developed with a reformist spirit and for the students to be raised in a more qualified manner. The name of the school was changed to "Sanâyi-i Nefîse Academy" in 1927 and to "Fine Arts Academy" in 1928.

A special importance was attached to the continuation of artistic activities and painting exhibitions as of the first years of the Republic. Apart from the traditional Galatasaray Exhibitions, a painting exhibition was organized in Ankara every year as of 1926. Especially as the tenth year of the foundation of the Republic approached, there was a remarkable increase in the number of activities. Apart from the regular exhibitions, individual exhibitions were also opened. Mustafa Kemal Pasha visited these exhibitions in person and set an example for the public as a lover of art. In addition, all ministries, public institutions, and banks were instructed to attend the exhibitions and buy the works they liked. This initiative was an important indicator that the state backed and supported art and artists.

Although a decade had passed since the foundation of the Young Republic, many of the problems that hindered the development of the art of painting were still unresolved. Being aware of this situation, Namık İsmail Bey, the Director of the Fine Arts Academy, prepared a report in 1933 and made suggestions for the creation of a national understanding of art and the representation of Turkish painting in the international arena. The Republican administration, who accepted the aforementioned report as a road map, made plans and carried out some actions, considering the opinions here.

The intellectuals in the country and the founding staff of the Republic of Turkey agreed that the Turkish Revolution created a new artistic reality and that artists had significant responsibilities in the nation-state building. The painters were also asked to produce by taking this reality into account and to choose the revolution itself as the main subject. However, neither artist groups nor freelance painters could not succeed in realizing this desire until the Revolution Exhibition held in 1933. In the "First Revolution Painting Exhibition", which was opened with the suggestion of Doctor Reşit Galip Bey to gather Turkish painters and sculptors under one idea and ideal, remarkable works of art on the National Struggle and revolutions were exhibited. This exhibition was a milestone in terms of Turkish painting. The last of the Revolution Exhibitions, which was criticized in the press, sometimes positively and sometimes negatively, was held in 1936.

Artist associations established since 1923 played an important role in the development of Turkish painting and the revival of the art life in the country, despite differences in their founding purposes. Although the Independent Painters and Sculptors Union, founded in 1928, and Group D, founded in 1933, were criticized for failing to create an original and national understanding of art and producing works away from the theme of revolution, it is obvious that they added dynamism to Turkish painting and started a new era.

In the decade following the establishment of the Republic of Turkey, despite a fight against all kinds of prejudice and the support of governments to art and artists, the interest of society in painting could not be increased to the desired level. Reasons such as the inability to create works that appealed to the tastes of both citizens and intellectuals and to create a national understanding of art were effective in the emergence of this result. However, it should not be forgotten that it is an undeniable reality that the innovative steps and institutionalization efforts taken in the first decade of the Republic played a role in the rise of Turkish painting on solid foundations and the education of successful artists who represent our country today.

Giriş

Bir şeyin eser ve nişanı, simgesi anlamına gelen resim sözcüğü Arapçadır ve zamanla şekil, taslak karşılığında kullanılmaya başlanmıştır.¹ Türk Dil Kurumuna göre resim, “*Varlıkların, doğadaki görünüşlerinin kalem, fırça gibi araçlarla kâğıt, bez vb. üzerinde yapılan biçimleri*”, “*bunu yapmak için gerekli yöntemleri öğreten sanat*” olarak tanımlanmaktadır.²

Resim sanatı Uygurlar döneminde “*bezeklik*”, İslamiyet’in kabulünden sonra “*tasvir*” olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte Osmanlılar zamanında daha çok “*nakş*” ve “*nakkaş*” sözcükleri tercih edilmiştir. Boya ile yapılan resimlere nakş (nakış), bunu yapana da nakkaş denilmiştir. İnsan resimleri yapan nakkaşlar için “*musavvir*” (tasvir eden) kelimesi kullanılmıştır.³

Türk resim sanatının kökeni Orta Asya’ya dayanmakla birlikte, İslamiyet’in kabulünden sonra parlaklığını ve etkinliğini yitirmiştir. Bu durumun sebebinin İslam’ın resmi yasaklamasından kaynaklandığı ileri sürülse de Kuran’da tasviri kesin olarak meneden bir ayet yoktur. Lakin tarihsel gerçekler söz konusu olduğunda Müslüman toplumlarda resim sanatıyla uğraşmanın hoş karşılanmadığı, kimi zaman kısıtlamalara ya da yasaklamalara gidildiği görülmektedir.⁴ İslamiyet’te şekillerin yasak edildiği fikrinin tamamen yanlış olduğunu belirten Ressam Malik Aksel;

“...Müslümanlıkta... yasak olan şekil değil insan ve hayvan suretleridir. Manzara, ağaç ve çiçeklerin hiçbir zaman bu yasakla ilgili bir tarafı yoktur. Hadislere ve İslam geleneklerine göre suret yapanlar Allah’a şirk koşanlar demektir. Bunlar kıyamet gününde yaptıklarına can vermeye mecbur olacaklar fakat bunu da yapamayacakları için ağır cezalara çarptılacaklardır. Hâlbuki Kuran’da suret yasağına dair bir işaret yoktur. Suretlerin resmedilmesini yasak eden hükmün kökü nelere dayanabilir? Bunun sebeplerinden belki de en kuvvetlisi, Müslüman halkın putperestliğe karşı olan temayülünün önüne geçmek endişesidir...”⁵

demektedir.

XVIII. yüzyıla kadar Türk resim sanatının tek egemen türü olan “*minyatür*”, kitap süslemeciliği ile birlikte gelişmiştir.⁶ 1795’te Mühendishâne-i Berrî-i Hümayunun açılması ve müfredatında resim dersine yer verilmesi, Batılı resim anlayışına geçişi hızlandırmıştır. Kurumun öğretim kadrosunu oluşturmak amacıyla Avrupa’ya öğrenci gönderilmiştir. Bahsi geçen gelişmelerin neticesinde bir elinde fırça diğer elinde silah bulunan bir “*asker ressamı kuşağı*” yetişmiştir.⁷ Dönemin öne çıkan isimleri Süleyman Seyyit, İbrahim Paşa, Servili Ahmet Emin Şeker Ahmet Paşa, Tefvik Paşa, Hüseyin Zekai Paşa ve Osman Hamdi Bey’dir. Batı resim sanatının geçtiği aşamaları deneyimleme imkânı olmayan bu isimler kendilerini XX. yüzyıl akımları içinde bulmuşlardır. Lakin ne

¹ Şerafettin Turan, *Türk Kültür Tarihi-Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne*, İstanbul: Bilgi Yayınevi, Mart 2014, 267-268.

² *Türkçe Sözlük*, Hazırlayan: Şükrü Halûk Akalın, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011, 1975.

³ Turan, *Türk Kültür Tarihi*, 267-268.

⁴ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)*, 3. Kitap (İkinci Bölüm), Ankara: Bilgi Yayınevi, Temmuz 1996, 127-128; Osman Kesioğlu, “İslam’da Tasvir ve Minyatürler”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, (1961), 11.

⁵ Malik Aksel, “Eski Çerçeveler: Eski Kitaplarda Resim”, *Ülkü*, 11/122, (16 Ekim 1946), 7.

⁶ Günsel Renda, Turan Erol, *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*, Cilt 1, İstanbul: Tıglat Basımevi, 1980, 24.

⁷ Ayla Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950’den 2000’e)*, İstanbul: Creative Yayıncılık, 1998, 13; Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 127-128.

geleneklerden faydalanarak Doğu-Batı sentezini yaratabilmişler ne de çağın eğilimlerine uyum sağlayabilmişlerdir.⁸

Türk resim sanatını yönlendiren en etkili kurumlardan biri Sanâyi-i Nefise Mekteb-i Âlisi'dir. 1883'te kurulan okulun müdürlüğüne Osman Hamdi Bey getirilmiştir.⁹ Okulda heykel, resim ve mimarî alanlarında eğitim vermeye başlanmıştır. Polonya asıllı Warnia Zerzecki desen, İtalyan asıllı Salvatore Valeri resim dersinin öğretiminden sorumlu tutulmuştur. Okula Türk öğrencilerden ziyade azınlık öğrenciler ilgi göstermiş ve yirmi öğrenci mevcuduyla faaliyetlere başlanmıştır. 1914'te önemli gelişme yaşanmış, resim ve heykel şubelerinden oluşan "*İnas (Kızlar) Sanâyi-i Nefise Mektebi*" de açılmıştır.¹⁰

Sanâyi-i Nefise Mektebinde XIX. yüzyılın sonundan itibaren alandaki yenilikler takip edilmeye başlanmıştır. Türk resim sanatının akademik bakımdan gelişiminde kurumun önemli rolü vardır.¹¹ Buradan yetişen az sayıdaki sanatçı, mevcut imkânlar çerçevesinde, ülkedeki sanat hayatını diri tutmaya çabalamıştır.¹²

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra, Türk resminin ilerlemesini etkileyen iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bunlardan ilki 1909 yılında, "*Osmanlı Ressamlar Cemiyeti*" adıyla bir meslek birliğinin kurulması, ikincisi ise Sanâyi-i Nefise'de düzenlenen sınavda başarılı olan gençlerin 1910'da Avrupa'ya gönderilmesidir. Namık İsmail, Feyhaman (Duran), İbrahim (Çallı), Nazmi Ziya (Güran), Hikmet (Onat), Avni (Lifij) gibi isimlerden oluşan grup, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi nedeniyle yurda dönmek zorunda kalmıştır.¹³ "*1914 Kuşağı*" ya da "*Çallı Kuşağı*" olarak adlandırılan bu sanatçılar, Sanâyi-i Nefise ile 1914'te açılan İnâs (Kızlar) Sanâyi-i Nefise Mektebinde görev almışlar ve Batılı anlamda Türk resminin ilk evresini inşa etmişlerdir.¹⁴ Avrupa'da edindikleri tecrübeleri ve yeni sanat anlayışlarını önce 1917'de, Harbiye Nezareti tarafından açılan "*Şişli Atölyesi*"nde, daha sonra da 1918'de düzenlenen Viyana Sergisi'nde gösterme imkânı bulmuşlardır.¹⁵ Ülkedeki pek çok kişi gibi Çanakkale Savaşı'ndan etkilenen grup üyeleri, eserlerinde ana tema olarak bu muharebeleri seçmiştir.¹⁶

Savaş yıllarında da etkinliklerini sürdüren Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, 1916'dan itibaren Galatasaray Lisesinde sergiler düzenlemeye başlamıştır.¹⁷ Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Millî Mücadele'nin devam ettiği döneme denk gelen 1921 senesinde "*Türk Ressamlar Cemiyeti*",¹⁸ ismini almıştır. 1926'da aralarına heykeltıraşları, tiyatrocuları ve musikişinasları da alarak genişleyen Cemiyet, önce "*Türk Sanâyi-i Nefise Birliği*"¹⁹, daha sonra "*Güzel Sanatlar Birliği*" olarak adını değiştirmiştir.²⁰

Tüm bu sanat hareketleri içinde 1914 Kuşağı üyeleri etkin bir şekilde çalışmalarını devam ettirmişler ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk ressamlarının yetişmesinde önemli rol oynamışlardır.²¹

⁸ Nurullah Berk, Hüseyin Gezer, *50 Yıllık Türk Resim ve Heykeli*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 50. Yıl Dizisi: 2, 1973, 13-16; Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı, *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Mas Matbaacılık, 2006, 300-301.

⁹ Osman Hamdi Bey'in sanat tarihimizdeki yeri çok mühimdir. Plastik sanatlar alanındaki başarısının yanında arkeoloji âleminde de önemli bir şahsiyet olarak ismini duyurmuştur. Üstlendiği görevler ve yaptığı çalışmalarla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Cemal Bingöl, "Ölümünün 34. Yıldönümünde Osman Hamdi", *Ülkü*, 6/62, (16 Nisan 1944), 6-7.

¹⁰ "Akademinin Ellinci Senesi", *Mimar*, 2, (Şubat 1932), 55; Kemal İskender, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Resim", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, 1680.

¹¹ Ayla Ödekan, *Türkiye Tarihi 3- Osmanlı Devleti 1600-1908*, İstanbul: Cem Yayınevi, 2000, 431.

¹² Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 22.

¹³ Sezer Tansuğ, *Çağdaş Türk Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Baskı, 2005, 118; Seyfi Başkan, *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 384, Hangar Marka İletişim Reklam Hizm. Yay. Ltd. Şti., 2014, 244-245; Hıfzı Topuz, *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, İstanbul: Adam Yayınları, 1998, 62.

¹⁴ Mustafa Cezar, "Güzel Sanatlar Akademisinden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesine", *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Basımevi, Mart 1983, 13-14; Gülsen Sevinç Kaya, "Türk Resim Sanatının Gelişiminde Asker Ressamların Etkisi", *Millî Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi*, 7, (2011), 129.; Başkan, *Türklerde Resim*, 244.

¹⁵ Ahmet Kâmil Gören, "Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Türk Resim Sanatı", *Türkler*, Cilt 18, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, 466-467.

¹⁶ Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Korza Basım, 2010, 513.

¹⁷ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1680; Kaya, "Türk Resim Sanatının Gelişiminde", 129.

¹⁸ Berk, Gezer, *50 Yıllık Türk Resim ve Heykeli*, 41.

¹⁹ "Dördüncü Resim Sergisi Muvaffakiyet Kazandı", *Hâkimiyet-i Milliye*, 9 Haziran 1927, 1-2; Arif Kaptan, "Cumhuriyet Devrinde Resim", *Ülkü*, 11/123, (Kasım 1946), 26; Berk, Gezer, *50 Yıllık Türk Resim ve Heykeli*, 40.

²⁰ "Dördüncü Resim Sergisi", 1-2; Kaptan, "Cumhuriyet Devrinde Resim", 26; Berk, Gezer, *50 Yıllık Türk Resim ve Heykeli*, 40; İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1681.

²¹ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1680; Kaya, "Türk Resim Sanatının", 129; Gören, "Cumhuriyet'in Kuruluşundan", 466-467.

Bu araştırmanın amacı Cumhuriyet'in ilk on yılında Türk resim sanatının gelişimini, kurumsallaşma faaliyetlerini incelemek, bu süreçte teşkil edilen meslek birliklerinin Türk inkılabına yaklaşımlarını ve katkılarını ortaya koymaktır. Çalışmada “*dokuman analizi*” yöntemi kullanılmış, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgelerinden, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Resmî Gazete gibi resmî yayınlardan, Hâkimiyet-i Milliye, Akşam, Cumhuriyet, Vakit, Arkitekt, Ülkü, İkdam, Yeni Türk Mecmuası gibi süreli yayınlardan ve telif eserlerden faydalanılmıştır.

1. Millî Sanat Anlayışının İnşası

Cumhuriyet'in ilanından sonra inkılapçı kadronun çalışmalarına, ulusal değerlere bağlı, tam bağımsızlığı önceleyen çağdaş bir toplum inşa etme ideali yön verdi. Bu doğrultuda Türk milletini dönemin gerisinde bırakan kurumlar yıkılmaya ve yerlerine çağın gereklerine uygun kurumlar tesis edilmeye başlandı.²²

Cumhuriyet idaresi inkılapları hayata geçirirken, bir toplumun dili, tarihi ve sanatı, o toplumun kültürel yapısını oluşturan en temel unsurlardır²³ gerçeğini daima göz önünde bulundurdu. Bu nedenle en uygar ve en müreffeh millet olma davasında kültürel alandaki dönüşüme büyük önem atfetti.²⁴

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın millî kültür anlayışı, millî ruhun araştırılmasına ve millî bilincin yükseltilmesine dayanmaktaydı.²⁵ O'na göre güzel sanatlar çağdaşlık ve milliyetçilik prensipleri temelinde, yeni bir anlayışla ele alınmalı, modern araçlarla geliştirilmeli,²⁶ toplumun bu alana ilgi ve sevgisi arttırılmalıydı. “*Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki tekniğin gerektirdiği şeyleri yapmaz, itiraf etmelidir ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur.*”²⁷ şiarını benimseyen Gazi, bilimsel ve teknik gelişmeleri takip etmeden, güzel sanatlar alanında üretim yapmadan kalkınmanın mümkün olamayacağını ifade etmekteydi. Ayrıca inkılapların anlatılmasında, benimsetilmesinde ve dolayısıyla zihnî dönüşümün sağlanmasında güzel sanatların etkin şekilde rol oynayabileceğini de düşünmekteydi.²⁸

Türk milletinin tarihî vasfının güzel sanatları sevmek ve onda yükselmek²⁹ olduğunu vurgulayan Mustafa Kemal, yeri geldikçe atılması gereken adımlarla ilgili hem halkı hem de milletvekillerini aydınlatmayı ihmal etmedi. Örneğin 1 Mart 1923 tarihli konuşmasında, uygulamalı ve kapsamlı bir eğitim için vatan sınırları içindeki mühim merkezlerde asrî kütüphaneler, bitki ve hayvanat bahçeleri, müzeler açmak ve güzel sanatlarla ilgili sergiler düzenlemek gerektiğini söylüyordu.³⁰

Yukarıda da belirtildiği üzere Cumhuriyet idaresinin amacı, güzel sanatlar alanında yeni bir bakış açısı ve sanatsal anlayış oluşturmaktı. Nitekim aydınların çoğu da inkılabın yeni bir sanat biçimine gereksinimi olduğu görüşündeydi. Mesela Ahmet Muhip Dıranas, “*Türk inkılabının yeni bir sanat realitesi yarattığını*” ileri sürerek, “*bugünkü millî inşa davasında sanatkârlarımıza büyük bir pay düşmüştür*” demekteydi. Sanatçılardan millî mevzuları, İstiklal Savaşı'nın gururunu ve inkılapların ortaya koymaya çalıştığı yeni ruhu, coşkulu biçimde işlemeleri istenmekteydi.³¹ Türk Ressamlar Cemiyetinin Üçüncü Sergisi'nde bir konuşma yapan Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, kültürel ilerleme davasında sanatçıların vazifelerinin büyük ve ağır olduğunu fakat kabiliyetleriyle benzeri olmayan eserler yaratabileceklerini, Vekâletinin her türlü desteği sağlayacağını belirtmekte ve onlardan bütün varlıklarıyla sanatı yükseltmeye çalışmalarını dilemekteydi.³²

²² Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2014, 367.

²³ Şemseddin Ziya Dağlı, “Atatürk'ün Kültürel Bağlamda Sanata Bakışı ve Modern Türkiye'de Sanatın Olgunlaşması”, *Ulakbilge*, 3/6, (2015), 182.

²⁴ İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, 367.

²⁵ Kemal İskender, “Cumhuriyet Türkiye'sinde Sanat ve Estetik”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 7, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, 1748.

²⁶ Melahat Özgü, “Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı”, *Belleken*, 27/108, (Ekim 1963), 584.

²⁷ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Beşinci Baskı, 2017, 309.

²⁸ Gültekin Akengin, Asuman Aypek Arslan, “Türk Resim Sanatı ve Gelenek”, *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat Dergisi (Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art)*, 3/3, (Kasım-Aralık 2017), 3.

²⁹ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938)*, Cilt II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997, 318.

³⁰ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)*, Devre I, Cilt 28, (01.03.1339), 11.

³¹ İskender, “Cumhuriyet Türkiye'sinde Sanat”, 1748.

³² “Maarif Vekâletinde Resim Sergisi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 1 Mart 1926, 1; “Türk Ressamlar Cemiyetinin Üçüncü Sergisi Dün Açıldı-Maarif Vekâletinde Resim Sergisi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Mart 1926, 1, 3; *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 180-9.85-413-1, (08.07.1925); Sergide eserleri yer alan ressamlardan bir grubun fotoğrafı için bkz. Ek.1.

İnkılap davasında güzel sanatların konumunu ve önemini hatırlatan isimlerden biri de 1914 Kuşağı ressamlarından Ali Sami Bey'di. Ülkü dergisinde yayımlanan makalesinde sanatçıların görevlerini şöyle özetliyordu:

"Vazifemizin mahiyeti nedir? Benim aklımın kavrayışına göre inkılap ülküsü bir küldür (bütün), bir âlemdir. Her âlem gibi o da etrafındaki belli başlı peykleriyle (uydu) yaşar. 'Güzel sanatlar' da inkılap dünyasının ayrılmaz peyklerinden biridir. Büyük inkılabımızın tekâmülü bu peyklerin de ayrı ayrı inkılaplarını geçirmesiyle olacaktır. Aldığımız büyük emir, vaktin eriştiğini bize hatırlatmaktadır. Şeflerimiz bize: Sanat ordusu iş başına! diyorlar... İnkılap sanatı, inkılap ruhiyatı, inkılap ülküsünü hazmetmiş bir sanat muhitinde doğabilir. En mühim işlerimizden biri de böyle bir sanat muhiti kurmaya çalışmaktır..."³³

Kurucu kadronun ideali, müzik, tiyatro, heykel gibi resim sanatının da dünya ölçeğinde bir yer edinmesi olsa da Batı'yı kenarından köşesinden tanıma imkânı bulan Türk ressamları, sadece sınırlı bir kitleye hitap eden azınlıklar içindeydi.³⁴ 1923 senesi itibarıyla sanatçı sayısı azdı ve mevcut sanatçıların üretken olabilmesi için koşullar yetersizdi.³⁵ Üstelik eserlerin sergilenebileceği mekân yokluğu da en önemli sorunlardan birini teşkil etmekteydi.³⁶

Tüm bu olumsuz şartlar altında yeni dönemin ilk etkinliği 14 Ekim 1923'te yapıldı. Ülkenin tek sanatçı birliği olan Türk Ressamlar Cemiyeti, Türk Ocağında bir sergi düzenledi. Mustafa Kemal Paşa da sergiyi bizzat ziyaret ederek hem sanata hem de sanatçılara verdiği değeri ve desteği açıkça gösterdi.³⁷ Ayrıca serginin kapanışından sonra ressamlardan Namık İsmail, Sami, Halil Paşa, Çallı İbrahim, Avni Lifij, Ruhi Beylere Afyonkarahisar, Dumlupınar ve Sakarya gibi Millî Mücadele'nin cereyan ettiği sahalarda bir tetkik gezisi yaptırılmasına karar verildi.³⁸

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ressamlar, bireysel çabalarla sonuç elde edilemeyeceğini öngördüklerinden, bir cemiyet ya da birlik çatısı altında faaliyet göstermeyi tercih etmekteydi.³⁹ Böyle bir topluluk oluşturmak üzere 1923 senesinde harekete geçen sanatçılar, "*Yeni Resim Cemiyeti*" adıyla bir dernek kurdular. Fakat bu dernek meslek birliği olmanın ötesinde bir değişim yaratamadı.⁴⁰

Evvelce de bahsedildiği üzere ülkede sanatın hak ettiği değeri görmesinin yegâne yolu, "*halkı medenî ve yüksek duygulara alıştıranak*", resim sevgisini yaymaktı.⁴¹ Ressam Ali Sami Bey'in ifadesiyle, "*Bir millette güzel sanatlar zevki ve sevgisi uyandırılmazsa o millet asrın yeniliklerinde ne kadar ileri giderse gitsin medeniyet terazisini denk getirmiş olamazdı.*"⁴² Ancak bu görevi üstlenecek, toplumun resim ve heykel sanatıyla ilgili olumsuz tavrını değiştirecek yeni sanatçılara ihtiyaç vardı. 14 Ağustos 1923 tarihinde oluşturulan Fethi Bey Hükümeti⁴³ tarafından bu mevzu ele alındı. Hazırlanan programda, eğitim teşkilatının vazifelerinden birinin millî seçkinlerin yetiştirilmesi olduğu, bu nedenle kabiliyetli ama malî gücü sınırlı gençlerin ihtisas yapmaları için Avrupa'ya yollanacağı belirtiliyordu.⁴⁴ Nitekim hedeflendiği gibi 1924 senesinde Avrupa'ya 22 yetenekli genç gönderildi. Bunlar içerisinde "*Cevad (Dereli), Refik (Epikman), Şeref (Akdik), Mahmut (Cuda), Muhittin Sebati*" Beyler resim alanında öğrenim

³³ Ali Sami, "Güzel Sanatları İnkılabına Nasıl Mal Edebiliriz", *Ülkü*, 3/17, (Temmuz 1934), 359, 361.

³⁴ Mustafa Aşler, "Türkiye Cumhuriyeti İle Gelişen Bir Sanat Dalı", *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, 1998, 16.

³⁵ Mehmet Üstünipek, "1923-1950 Yılları Arasında Açılan Sergiler", *Türkiye'de Sanat*, 40, (Eylül-Ekim 1999), 40; Ressam Elif Naci, yaşanan yokluklar ve zorlukların neler olduğunu şöyle özetliyordu: "... Talebenin kısmı azamı (büyük çoğunluğu) müthiş bir maişet (geçim) darlığı içindedir. Bunlardan hiçbirinin ne boya, ne tuval, ne fırça, ne palet alacak parası vardır. Fakat sanata duydukları aşk o kadar samimi ki, kimi geceleri bir fırında işlemeye, kimi bir dükkânda çıkraklık etmeye razı oluyor. Tek beş on para kazanıp ekmekten ziyade muhtaç oldukları resim malzemesi satın alabilmek için. Evet! Ben onların arasında idim. Bütün fecianın (felaket) tüyler ürpertici hakikati ile yakından temas etmiş bulunuyorum. Dünün bu fedakâr çocukları bugün Türk resminde bugünkü varlığını yaratan nesildir..." Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", *Yeni Türk Mecmuası*, 27, (Teşrinisani 1934), 1728.

³⁶ Üstünipek, "1923-1950 Yılları", 40.

³⁷ "Resim Sergisi", *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Teşrinievvel 1339, 3; Halil Özzyiğit, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Basında Resim Eleştirisi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, (2017), 187.

³⁸ "Resim Sergisi", *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Teşrinievvel 1339, 4.

³⁹ Üstünipek, "1923-1950 Yılları", 40.

⁴⁰ Başkan, *Türklerde Resim*, 268; Yeni Resim Cemiyeti 15 Mayıs 1924'te bir sergi düzenledi. Rağbet gören bu etkinlikte 105 eser teşhir edildi. Maarif Vekâleti de pek çok tablo satın aldı. Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1731.

⁴¹ Ali Sami, "Kaldırım Ressamları", *Ülkü*, 2/7, (Ağustos 1933), 35.

⁴² Ali Sami, "Propaganda ve Resim", *Ülkü*, 4/19, (Eylül 1934), 48.

⁴³ *TBMMZC*, Devre II, Cilt 1, (14.08.1339), 62.

⁴⁴ *TBMMZC*, Devre II, Cilt 1, (05.09.1339), 423.

görecekti.⁴⁵ Ayrıca Avrupa'da kendi olanaklarıyla resim eğitimini sürdüren, Ali Avni (Çelebi), Fikret Mualla, Kadri Bahaeddin Beyler ile Muklile Reşat Hanım'ın masraflarının da Hükümet tarafından karşılanmasına karar verildi.⁴⁶

Başarılı gençlerin her yıl ekim ayında Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gönderilmesi uygulamasına devam edildi ve resim eğitimi almaları sağlandı.⁴⁷ Sanatçılar da hükümetin bu icraatından memnundu. Örneğin Ressam Zeki Faik Bey, "Memleketin ilim ve sanat hayatında resime büyük bir mevki veren hükümetimiz, ... Avrupa'ya şimdiye kadar misli görülmemiş miktarda sanatkâr talebe göndermeye başladı. Tetkik sahalarının serbest bırakılışı bu genç nesle Avrupa'nın her köşesindeki muhtelif üstatların telâkkilerini dinlemeye ve tatbiki yol açtı."⁴⁸ sözleriyle, verilen kararın ne kadar isabetli olduğunu vurguluyordu.

Bir taraftan yeni nesil ressamların yetiştirilmesine yönelik adımlar atılırken öte taraftan da ülkedeki sanatsal faaliyetler sürdürülüyordu. Ressam Çallı İbrahim Bey'in, "sulh döneminin ilk sergisi", Hamdullah Suphi Bey'in ise "ilk millî sergi" olarak nitelediği etkinlik, 1923 yılında, Galatasaray Lisesinde yapıldı. "Galatasaray Sergileri" adıyla düzenlenen ve gelenekselleşen bu etkinliklere, ilerleyen yıllarda da kesintisiz devam edildi.⁴⁹

2. Türkiye'de Sanat Eğitimi ve Kurumsallaşma Çabaları (1923-1933)

2.1. Sanâyi-i Nefise Mektebinden Güzel Sanatlar Akademisine

Cumhuriyet ilan edildiğinde ülkenin sanatçı yetiştiren tek müessesesi "Sanâyi-i Nefise Mektebi" idi. Okulun öğretim faaliyetlerini daha verimli hale getirmek isteyen Maarif Vekâleti, 1923'ten itibaren ders programlarında önemli değişiklikler yapmaya başladı ve 1924'te bir talimatname yayımladı. Bu talimatname hükmüncü Hak (Gravür) Şubesi kaldırıldı. Resim, Heykel ve Mimarlık kısımlarının yanına, Dârümuallimin, yani Resim Öğretmenliği Şubesi eklendi. Ayrıca Tezyin-i Sanatlar (Süsleme Sanatları) kısmı müstakil bir şube haline getirildi. Her iki şubenin eğitim müddeti dört yıl olarak belirlendi.⁵⁰

Sanâyi-i Nefise Mektebinin fiziksel koşulları çok yetersizdi. Kurulduğu günden itibaren bina konusunda sürekli sorun yaşandığından, farklı binalarda öğretim faaliyetlerine devam edilmek zorunda kalındı. Nihayet 1926 senesinde Fındıklı'da bulunan Osmanlı Mebusan Meclisi binasının kuruma tahsisi sağlandı. Birçok tadilat yapılarak modern ve sistematik öğretime uygun hale getirilen bu bina, diğerlerine göre hem geniş hem de konforlydu. 1948 senesinde çıkan yangına kadar eğitim çalışmaları burada sürdürüldü.⁵¹

1927 senesinde okulun idarî kadrosunda önemli bir değişiklik yapıldı ve Namık İsmail Bey müdür olarak görevlendirildi. Elif Naci'nin dediği gibi "Namık İsmail'in bu memlekete en büyük hizmeti, Güzel Sanatlar Akademisi'ni asrî bir sanat müessesesi haline getirmeye muvaffak olmasıydı."⁵² Kesintisiz sekiz yıl bu vazifeyi sürdüren Namık İsmail, reformist bir ruhla çalışmalarına başladı ve öncelikle okulda bir resim öğretmenleri kursu açılmasını sağladı. Bunun yanı sıra okulun talebelerinden resim öğretmenleri olmayı arzulayanlara eğitimbilim (pedagoji) dersleri verilmeye başlandı.⁵³ Sene sonunda düzenlenen sergiler aracılığıyla, talebelere eserlerini teşhir etme imkânı tanındı.⁵⁴ Atandıktan iki yıl sonra Hâkimiyet-i Milliye gazetesine beyanatta bulunan Namık İsmail, okulun bina, atölye ve

⁴⁵ Kıymet Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim ve Heykel Sanatımızın Gelişim Çizgisi", *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, 1998, 100.

⁴⁶ Aysen İçke, *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Diyanet Vakfı Matbaası, 2018, 48-49.; 16 Nisan 1929'da yeni bir yasal düzenleme yapılarak, "Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun" kabul edildi. Bu kanun hükmüncü yurt dışına gitmek isteyen öğrencilere, Maarif Vekâleti tarafından açılan müsabaka sınavına katılma zorunluluğu getirildi. Gerek öğrenim esnasında gerekse öğrenim sonrasında öğrencilerin yükümlü olduğu hususlar, bu yasa ile ayrıntılı şekilde belirlendi. *Resmî Gazete*, 16 Nisan 1929, Sayı: 1169, 6941-6942.

⁴⁷ Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 100.

⁴⁸ Zeki Faik, "On Senelik Resim Hayatımız", *Arkitekt*, 9-10, (1933), 320.

⁴⁹ Galatasaray Sergilerinin ilki 1916 senesinde Osmanlı Ressamlar Cemiyeti tarafından tertip edildi. Cumhuriyet'in ilanından sonra da bu etkinlik her yıl tekrarlandı. 1924 yılının temmuzunda Altıncı Galatasaray Sergisi açıldı. 72 sanatçının katıldığı ve 321 eserin sergilendiği bu etkinlikte, ressamların çoğunlukla millî konulara rağbet etmeye başladığı görülmekteydi. 1952 senesinde Galatasaray Lisesi salonlarında değişiklik yapılacağı gerekçesiyle sergi düzenlenmesine izin verilmedi. Bu gelişmenin ardından bir daha sergi gerçekleştirilmedi. "Türk Ressamları", *Hâkimiyet-i Milliye*, 22 Temmuz 1339 (1923), 3; Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1729-1731; Seza Sinanlar Uslu, "1916-56 Yılları Arasında İstanbul'un Gözde Kültür Mekanı: Galatasaray Lisesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7/3 (2018), 1762-1763.

⁵⁰ Cezar, "Güzel Sanatlar Akademisi'nden", 20; Asher, "Türkiye Cumhuriyeti", 18; Sanayi-i Nefise Mektebi öğrencilerinin etüt esnasında çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.2.; Güzel Sanatlar Akademisi Resim ve Tezyini Sanatlar Atölyelerinin bir fotoğrafı için bkz. Ek.3.

⁵¹ "Akademinin Ellinci Senesi", *Mimar*, 2, (Şubat 1932), 55; Cezar, "Güzel Sanatlar Akademisi'nden", 14-15; Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 100.

⁵² Elif Naci, "Namık İsmail", *Yeni Türk Mecmuası*, 5, (Şubat 1933), 418.

⁵³ İnci San, "Sanatlar Eğitimi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34/1, (2001), 26.

⁵⁴ "Güzel Sanatlar Akademisi Talebe Sergisi", *Mimar*, 7, (Temmuz 1931), 241.

tesisat bakımından hem Avrupa hem de Balkanlardaki akademilerden üstün olduğunu, yaklaşık 300 talebesi bulunduğunu belirtmekteydi.⁵⁵

Sanâyi-i Nefise Mektebinin ismi 1927 senesinde “*Sanâyi-i Nefise Akademisi*”,⁵⁶ 1928 senesinde ise “*Güzel Sanatlar Akademisi*” olarak değiştirildi.⁵⁷ Okuldan 1927’den 1933’e kadar 827’si erkek, 251’i kız olmak üzere toplam 1.078 öğrenci mezun edildi.⁵⁸ Akademi ilerleyen yıllarda hem fiziksel hem de örgütsel bakımdan sürekli bir gelişim gösterdi. Nitekim Namık İsmail Bey’in Kurumu tanıtmak amacıyla İstanbul Vilayeti Âliyesine gönderdiği resmî yazıda, “...*Akademi, neharî (yatılı) ve meccanî (ücretsiz) olup resim, heykel, tezyinat (süsleme sanatları) ve mimarî şubelerinden müteşekkildir. Tezyinat şubesinin çini, afiş, grafik, batık, dâhili mimarî, tekstil gibi atölyeleri havidir (ihtiva etmek). Yirmi iki atölyesi, bir büyük konferans ve sinema salonu, muhtelif muallim atölyeleri ve heyeti idare ve talimiye odaları, lokanta ve bahçesi vardır...*”⁵⁹ şeklindeki açıklaması, bu gelişmeyi doğrular nitelikteydi.

2.2. Resim Sanatının Himayesi ve Sanâyi-i Nefise Encümeni’nin Teşkili

Cumhuriyet idaresi, resim sanatının devlet himayesi altına alınarak geliştirilmesini bir zorunluluk olarak görmekteydi.⁶⁰ Zira toplumun sanata bakış açısı ve ilgisi ortadaydı. Bu sebeple bütün vekâletlere, kamu kurumlarına ve bankalara bir talimat verildi. Düzenlenen bütün resim sergilerine iştirak etmeleri ve beğendikleri eserleri satın almaları istendi.⁶¹ İlk adım niteliğindeki bu teşebbüsün ardından İcra Vekilleri Heyeti 12 Eylül 1926’da bir kararname yayımladı. Buna göre Sanâyi-i Nefise Sergileri her sene evvela Ankara’da açılacak, eserler önce Etnoğrafya Müzesinde, sonra da Türk Ocağı binasında teşhir edilecekti. Ankara’daki sergilere gerek halk gerekse hükümet çok rağbet gösterdi ve pek çok resim satın alındı. Satılmayan yapıtlar da Galatasaray Sergilerinde halkın beğenisine sunuldu.⁶²

Bilhassa 1927’de açılan Ankara Sergisi hayli ilgi topladı. Bu sergiyi bilet satın alarak 1.500 kişi ziyaret etti ve öğrencilerle beraber toplam ziyaretçi sayısı 2.500’ü buldu. Sergide Maarif ve Dâhiliye Vekâletleri ile Ankara Belediyesi tarafından 34 tablo satın alındı. Maarif Vekâletinin satın aldığı eserlerin tutarı 2.300, TBMM’nin ise 500 liraydı.⁶³ Devlet kurumlarının imkânlar dâhilinde verdiği bu destek, resamlara ve resim sanatına gösterilen teveccühün ve teşvikin bir işaretiydi.

Hükümet bir taraftan ressamaları himaye etmeye ve başkentin sanat ortamını canlandırmaya gayret ederken, öte taraftan da kurumsallaşma çalışmalarını da sürdürdü. İcra Vekilleri Heyeti’nin 6 Nisan 1926 tarihli toplantısında kabul edilen “*Sanâyi-i Nefise Talimatnamesi*” hükmünce, güzel sanatlarla ilgili işlerle meşgul olmak ve Maarif Vekâletine danışmanlık yapmak üzere “*Sanâyi-i Nefise Encümeni*” adıyla bir kurul teşkil edildi. 12 kişiden meydana gelen Encümen, iki şubeye ayrıldı. Birinci şube Resim, Tezyini Sanatlar, Mimarlık, Heykeltıraşlık ve Hakâklık (Gravür/Oymacılık) kısımlarından, ikinci şube ise Musiki ve Temaşa kısımlarından oluşmaktaydı. Encümenin görevleri aşağıdaki gibiydi:

⁵⁵ “Güzel Sanatlar Akademisi Nasıl Çalışıyor”, *Milliyet*, 22 Şubat 1929, 3; Maarif Vekâleti, 1929-1930 ders yılında on beş yatılı öğrenci alınmasına karar verdi. “Güzel Sanatlar Akademisi”, *Vakit*, 29 Mayıs 1929, 1.

⁵⁶ *BCA*, 180-9-0-0.84-409-1, (29.08.1927); Sanâyi-i Nefise Mektebine, Sanâyi-i Nefise Akademisi adının verildiğine dair arşiv belgesi için bkz. Ek.4.

⁵⁷ *BCA*, 180-9-0-0.85-412-1, (03.10.1928); Sanâyi-i Nefise Akademisine, Güzel Sanatlar Akademisi adının verildiğine dair arşiv belgesi için bkz. Ek.5; Akademi binasının ve talebelerinin bir fotoğrafı için bkz. Ek.6.

⁵⁸ *Millî Eğitim Hareketleri 1927-1966*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1967, 62.

⁵⁹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin Arşivi Dijital Koleksiyonu’nda yer alan resmî yazının görüntüsü için bkz. <https://sayisalarsiv.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=>. Erişim 03.06.2023.

⁶⁰ Nilüfer Öndin, “*Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Kültür Politikalarının Türk Resim Sanatı Üzerindeki Yansımaları*”, Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, 56.

⁶¹ *BCA*, 30-10-0-0.146-43-9, (10.03.1926); *BCA*, 30-10-0-0.146-43-12, (21.05.1927); *BCA*, 30-10-0-0.172-193-17, (15.05.1933); *BCA*, 30-10-0-0.172-193-19, (13.06.1934).

⁶² Elif Naci, “Resim: On Yıl Zarfında Türkiye Resim Âleminde Neler Oldu? 1923-1933”, *Milliyet*, 29 Teşrinievvel 1933, 19; “Resim Sergisinde Tablolar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Haziran 1928, 1; Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 22; Gültekin Elibal, *Atatürk ve Resim Heykel*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, Kural Matbaası, 1973, 61.; Ressam Elif Naci, bu etkinliklerin Ankara muhiti için yeni olduğunu ve bu yüzden başlangıçta büyük ilgiyle karşılandığını ancak zamanla popülerliğini yitirdiğini belirtmekteydi. Elif Naci, “Türkiye’de Resim Hareketleri”, 1732.

⁶³ Elif Naci, “Resim: On Yıl Zarfında”, 19; 24 Mayıs 1928 senesinde düzenlenen Beşinci Ankara Resim Sergisi, nitelik bakımından bir öncekinden daha zengin bulundu. O sırada Türkiye’yi ziyaret eden Afgan Kralı da sergiyi gezerek beğendiği eserleri satın aldı. Ayrıca TBMM, Başvekâlet, Maarif, Adliye, Dâhiliye, Müdafaa-i Milliye, Nafia Vekâletleri ile Evkaf Müdüriyeti, Maarif Müzesi, Ziraat Bankası, Türk Ocağı ve mebuslar birçok tablo satın aldı. “Resim Sergisinde Tablolar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Haziran 1928, 1; “Beşinci Ankara Resim Sergisinde Bir Saat...”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Mayıs 1928, 1, 3; “Afgan Kralı Hazretleri Dün Sanâyi-i Nefise Sergisini Ziyaret Ettiler, Eserleri Takdir Buyurdular ve Bazılarını Satın Aldılar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 24 Mayıs 1928, 1; “Resim Sergisinde Tablolar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Haziran 1928, 1.

- 1- Memlekette güzel sanatlar öğretiminin ıslahı ve gelişmesini sağlamak
- 2- Şehirlerin güzelleştirilmesi ve imarına, abidelerin ve resmî binaların inşasına, genel olarak sanatla ilgili hususlarda görüş bildirmek
- 3- Pul, para, arma gibi halkın zevki üzerine tesir edecek olan eserlerin müsabaka programlarını düzenlemek ve hakemlerini seçmek ve gerektiğinde hakemlik yapmak
- 4- Güzel sanatlara ilişkin Vekâletçe neşredilecek eserleri tetkik ederek, eser sahiplerine verilecek ödülleri belirlemek
- 5- Güzel sanatlar erbabıyla, kişiler, kurumlar ve hükümet arasında anlaşmazlık ortaya çıktığında, olayla ilgili müracaat yapıldığında meselenin sanatsal yönü hakkında oy vermek
- 6- Güzel sanatlar için verilecek mükâfatların, madalyaların ödemesi hakkında teklifte bulunmak ve oy vermek
- 7- Her sene açılan resmî güzel sanatlar sergisinde verilecek madalya ve ödülleri belirlemek ve hükümet adına satın alınacak eserleri uzman heyet aracılığıyla ayırmak
- 8- Resim müzesine kabul edilecek olan eserleri seçmek üzere bir jüri heyeti oluşturmak
- 9- Tiyatro, müzik ve mimarî cereyanlarda bilimsel usullerin tatbik edilme sebeplerini tespit etmek
- 10- Okullarda müzik eğitimini düzenlemek ve alınan kararları kabul etmek
- 11- Ülke'deki tiyatro ve müzik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi konusunda mesai sarf etmek
- 12- Musiki, tiyatro eserlerinin ve bestelerinin meydana getirilmesi için nakdi ödülle teşvik konusunda yol göstermek.⁶⁴

Maarif Vekâleti Encümeninin vazifelerini tanımladıktan sonra azaları da tayin etmeye başladı. Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 15 Mayıs 1926 tarihli nüshasında görevlendirilen isimlerle ilgili şu bilgi veriliyordu:

“... Encümenin Mimarî kısmına Kemaleddin, Tiyatro kısmına Ertuğrul Muhsin, Musiki kısmına Cemal Reşit, Musa Süreyya, Sanâyi-i Nefise kısmına Reşad Nuri, Terbiye kısmına İsmail Hakkı, Resim kısmına Çallı İbrahim ve Namık İsmail Beyler tayin edilmiştir. Opera kısmı henüz münhaldir. Encümen İstanbul'da toplanacak ve orada ifayı vazife edecektir. Ressam Namık İsmail Bey vazifesine başlamak üzere Salı günü İstanbul'a gidecektir. Encümen azaları, reis ve kâtibi umumilerini aralarında intihap edeceklerdir. Hakkı huzur olarak reise on, azalara sekiz lira verilecektir.”⁶⁵

Encümen azaları 23 Ağustos 1926'da Maarif Vekâleti tarafından Ankara'ya davet edildi ve yapılacak toplantıda aşağıdaki konuların görüşüleceği bildirildi.

- 1- Arma müsabakası için bir jüri heyetinin seçilmesi
- 2- Reis-i Cumhur Hazretlerinin heykel ve resimlerini yapacak olan sanatkârın seçilmesi ve şartların tespiti
- 3- Sanâyi-i Nefise Mektebi Mimarî Şubesinin programlarının tanzimi için Avrupa'dan getirilmiş olan program ve talimatnamelerin tetkiki, bu husus için bir komisyonun teşkili
- 4- Sinema ve film için Avrupa'dan gelen kanun, nizamname, program katalogların tetkiki ile bir film kanunu tasarısının hazırlanması
- 5- Musiki ve temaşa hakkında Avrupa'dan getirilmiş olan bazı nizamname ve programların tetkik ile Darülelhan, Darübedayi müesseselerinin ıslahı için bir kanun tasarısı hazırlanması
- 6- Memleket dâhilinde Sanâyi-i Nefise Encümeni'ni alakadar edecek sorunları takip etmek ve neticelendirmek için vasıtaların tespit edilmesi
- 7- Sanâyi-i Nefise Encümeni tesisat ve teşkilatının hazırlanması ve tamamlanması
- 8- Sanâyi-i Nefise Mecmuası'nın yayımlanması
- 9- Eski eserlerin korunması hakkında kararların alınması⁶⁶

Sanâyi-i Nefise Encümeni Ankara'daki ilk toplantısını 5 Eylül 1926'da yaptı ve ilerleyen günlerde bu toplantılara ara verilmeden devam edildi. Ele alınan ve müzakere edilen konuların başında Gazi Mustafa Kemal'in heykel ile resimlerinin yapılması için davet edilecek olan uzmanların belirlenmesi ve millî armanın tespiti meseleleri geliyordu.⁶⁷ 12 Eylül 1926'da Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in başkanlığında toplanan Encümen, Baltalimanı Sarayı'nın Darülelhan'a tahsis edilmesini, Ankara'da bir Sanâyi-i Nefise Mektebi açılmasını, okulun inşası için derhal planların hazırlanmasını kararlaştırdı.⁶⁸

⁶⁴ “Sanâyi-i Nefise Talimatnamesi”, *Maarif Vekâleti Mecmuası*, 7, İstanbul: Millî Matbaa, (1 Mayıs 1926), 22-23; *BCA*, 180-9-0-0.84-410-1, (06.04.1926).

⁶⁵ “Maarif Vekâleti Sanâyi-i Nefise Encümeninin Bazı Azalarını Tayin Etti”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Mayıs 1926, 1.

⁶⁶ “Sanâyi-i Nefise Encümeni İçtima Edecektir”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 23 Ağustos 1926, 4.

⁶⁷ “Sanâyi-i Nefise Encümeni”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 6 Eylül 1926, 1; “Gazimizin Heykel ve Resmini Yapacak Sanatkârlar Getiriliyor”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 7 Eylül 1926, 1; “Sanâyi-i Nefise Encümeni”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 9 Eylül 1926, 2. “Millî Armamızı Tespit İçin Jüri Heyeti Toplandı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 12 Eylül 1926, 1, 3.

⁶⁸ “Ankara'da Yeni Bir Mektep”, *Hâkimiyet-i Milliye*, 13 Eylül 1926, 1.

13 Eylül 1926'da millî armayı tespit etmek üzere toplanan Encümen azaları üç numune seçerek sanatkârlardan yirmi gün içinde tadilat yapmalarını ve yeniden jüriye göndermelerini istedi. Neticede Namık İsmail Bey'in hazırladığı arma birinciliğe layık görüldü.⁶⁹

3. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

Çağdaş Türk resim sanatının gelişmesinde sanatçı gruplarının önemli rolü vardı. Köklü bir resim geleneğinin olmayışı, toplumun üretilen sanat eserlerini değerlendirememişi, sergi salonları ve sanat galerilerinin bulunmayışı, bu tür grupların oluşmasının başlıca sebepleri arasındaydı.⁷⁰

Cumhuriyet döneminde böyle bir topluluğun kurulmasını hazırlayan gelişme 1927'de cereyan etti. Avrupa'ya gönderilen genç sanatçılar yurda dönmeye ve ihtisasları dairesinde tayin edilmeye başlandı.⁷¹ 1928 senesinde Güzel Sanatlar Akademisinde boş bulunan üç muallim muavinliği kadrosuna Ressam Refik (Epikman), Ressam Cevat (Dereli) ve Ressam Mahmut (Cûda) Beyler atandı.⁷² Lakin bu durum bir kuşak çatışmasına, Elif Naci Bey'in deyimleriyle "eski ve yeni" kavgasına sebebiyet verdi. Zira yeni nesil ressammlar ile 1914 ya da Çallı Kuşağı olarak adlandırılan ve o dönemde Akademinin öğretim kadrosunda bulunan ressammların sanatsal anlayışları farklılık göstermekteydi.⁷³ Genç kuşağın isteği, sanatlarını geliştirebilecek ve mesleklerini icra edebilecek ortamın sağlanmasıydı. Fakat bireysel çabalarla taleplerinin gerçekleşmesinin mümkün olmayacağını öngördüklerinden, bir birlik kurmaya karar verdiler.⁷⁴ 1928'de, "Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği" adıyla bir meslek örgütü teşkil ettiler.⁷⁵

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, Cumhuriyet döneminde kurulan ilk sanatçı topluluğuydu.⁷⁶ Üyeleri arasında sekiz ressam (Şeref Kâmil, Nurullah Cemal, Refik Fazıl, Cevat Hamit, Ali Avni, Ahmet Zeki, Hale Asaf, Mahmut Fehmi), iki heykeltıraş (Ratıp Aşır, Muhittin Sebati) ve bir dekoratör (Fahrettin) bulunmaktaydı. Müstakiller, sanatsal yenilik arayışına yönelen ilk gruptu⁷⁷ ve halkın Batı'daki farklı sanat akımlarıyla ilk temasını onlar sağladı.⁷⁸

Grup, birinci etkinliğini 1929 senesinin nisan ayında, Ankara Etnografya Müzesi'nde, "1. Genç Ressamlar Sergisi" adıyla düzenledi. 77 eserin teşhir edildiği sergiye Mustafa Kemal Paşa ve devlet büyükleri de iştirak ettiler. O güne kadar hiç çalışılmamış konuları ele alan, yeni metot ve anlayışlar sergileyen Müstakillerin eserleri şaşkınlık yarattı.⁷⁹

Bu etkinliği müteakip 15 Temmuz 1929'da Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar da Birliği'nin yasal kuruluşu tamamlandı.⁸⁰ Grup üyeleri amaçlarını, 1- Toplumun sanata karşı ilgisizliği ile mücadele etmek, 2- Türklerin güzel sanatlardaki yeteneğini tüm dünyaya göstermek, 3- Ülkede samimiyet ve çalışma üzerine kurulmuş esaslı bir sanat çıkışı açmak⁸¹ şeklinde üç maddede özetliyorlardı.

Çalışmalarına aralıksız devam eden sanatçılar, bu kez aynı yılın eylül ayında Ankara Türk Ocağında bir sonbahar sergisi tertip ettiler.⁸² Sergiye basın tarafından da ilgi gösterildi. Akşam gazetesinde bu etkinlikle ilgili uzun bir yazı kaleme alan Vâ-Nû (Vâlâ Nurettin) Bey, ressammların inançlarını, emeklerini ve samimiyetlerini takdir

⁶⁹ "Millî Arma Jüri Heyetinin İctimar", *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Eylül 1926, 1; "Armamızın Tespiti İçin Teşkil Eden Jüri Heyeti Gelen Numunelerde Bazı Tadilat Yapılmasını Kabul Etmiştir", *Hâkimiyet-i Milliye*, 15 Eylül 1926, 1; "Armamızın Katî Bir Surette Tespiti Yakındır" *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Eylül 1926, 1; "Millî Arma Numuneleri", *Hâkimiyet-i Milliye*, 16 Eylül 1926, 1; "Millî Arma Numunesi Kabul Edildi", *Hakimiyet-i Milliye*, 24 Teşrinisani 1926, 1.

⁷⁰ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 24.

⁷¹ BCA, 180-9-0-0.84-409-1, (09.07.1927).

⁷² BCA, 180-9-0-0.84-411-1, (30.08.1928).

⁷³ Özge Gençel, "Sanayi-i Nefise Mektebi (1822-1928)", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021, 265.

⁷⁴ Kıymet Giray, "Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988, 27.

⁷⁵ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1681.

⁷⁶ Giray, *Müstakil Ressamlar*, 30.

⁷⁷ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1683; Giray, *Müstakil Ressamlar*, 36-38, 55.

⁷⁸ Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1732.

⁷⁹ "Genç Ressamlar Sergisi", *İkdam*, 14 Eylül 1929, 2; "Resim Sergisi Dün Açıldı: Sergide 73 Tablo ile 4 Heykel Teşhir Edildi", *İkdam*, 16 Eylül 1929, 1; Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 100; Giray, *Müstakil Ressamlar*, 55; İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1683.

⁸⁰ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1683; Giray, *Müstakil Ressamlar*, 36-38, 55.

⁸¹ İpek Duben, *Türk Resmî ve Eleştirisi (1880-1950)*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mas Matbaacılık A.Ş., 2007, 209.

⁸² "Müstakil Ressamlar Sergisi", *Akşam*, 16 Eylül 1929, 1.

etmekte, bu serginin Galatasaray'da açılan Türk Ressamlar Cemiyeti (Güzel Sanatlar Birliği) Sergisi'nden üstün olduğunu vurgulamaktaydı.⁸³

Etkinlikle ilgili değerlendirme yapan isimlerden biri de Ressam Nurullah Cemal Bey'di. Resimli Uyanış dergisi için kaleme aldığı makalede, Müstakillerin Türk resmine taklidi değil gerçek sanatı getirdiğini savunuyordu. Aynı yazıda Güzel Sanatlar Birliği'ni eleştiren ve Galatasaray'da açtıkları on üçüncü sergiye de değinen Nurullah Bey, etkinliği düzenleyenlerin "mecalsiz" ve "iktidarsız" kaldıklarını belirtiyordu. Biçim değiştirmeyen ve dolayısıyla aralıksız ileri doğru gitmeyen sanatın ya da sanatçının özünden uzaklaşmaya ve yok olmaya mahkûm olduğunu vurguluyordu. Sanatçının hayatı boyunca fikrî ve hissî arayışını sürdürmesi, güçlü bir ideal doğrultusunda aralıksız çalışması gerektiğini kaydeden Nurullah Bey, Galatasaray Sergisi'nde böyle bir ilerlemenin görülmediğini, aksine bir çöküşün yaşandığını ifade ediyordu.⁸⁴

1930'da senelik kongresini yaparak idare heyetini oluşturan Müstakiller, Başkanlığa Muhittin Sebati'yi, Genel Sekreterliğe Nurullah Cemal'i, Saymanlığa Refik Fazıl'ı, üyeliklere de Hadi ve Cevat Beyleri seçti. ⁸⁵ Aynı yıl İstanbul'da bir şehir resim galerisi inşa ettirmek üzere teşebbüste bulundular.⁸⁶ Ekim ayında belediyeye müracaat ederek şehir tiyatrosu binasının yanında bir resim galerisi yapılmasını rica ettiler. Belediye de bu müracaatı tetkik etmeye başladı.⁸⁷

Müstakillerin 1931'de, Beyoğlu Türkuaz Salonu'nda açtığı dördüncü sergi, Türk ve Fransız gazetelerinde yankı uyandırdı.⁸⁸ Bu etkinliği hem eleştirenler hem de takdir edenler oldu. Kurulduğu dönemde Birliği destekleyen Ressam Elif Naci Bey, 27 Şubat 1931 tarihli Milliyet gazetesindeki yazısında, özgün ve millî bir sanat anlayışı yaratamadıkları konusunda Müstakilleri şöyle tenkit ediyordu:

"Türk resmi, güneşten rengi solmuş bir entari gibi. Dünküler de bugünküler de Avrupalı hocaların derslerini iyi ezberlemiş çocuklar gibi onları tekrarlayıp duruyorlar. Garbın rüzgârı ile insan sergilerimizde üşüyor... Resmin eskisi, yenisi, klasiği moderni olmaz. San'at, daima ve her devirde birdir. Elverir ki mahallî olsun, elverir ki samimi olsun. Bizim müstakil arkadaşların bu sergide teşhir ettikleri resimler Fransızca, Almanca, İtalyanca konuşuyorlar. Vatandaş Türkçe konuşalım."⁸⁹

Elif Naci'nin aksine grubu destekleyen Yunus Nadi, Müstakillerin dördüncü sergisini gezdiğini, teşhir edilen eserleri beğendiğini ve bütün zorluklara rağmen bu gençlerin halka güzel sanatları sevdirmek azminde olduklarını ifade etmekteydi. Sergideki eser sayısını az bulan Yunus Nadi Bey, bunun sebebinin, "... Müstakiller Birliği şimdilik yalnız on beş, on altı kadar azadan müteşekkildir. Onlar da şurada burada hayatlarını kazanmak mecburiyetinde olan çocuklardır..."⁹⁰ şeklinde açıklamaktaydı.

Milliyet gazetesinin 16 Şubat 1931 tarihli sayısında yer verilen bir diğer yazıda yine Müstakiller'in dördüncü sergisine dair şöyle bir değerlendirme yapıyordu: "... Genç ressamalarda son senelerde bazı eserlerde görülen aşırı aykırılıklar çok azdır. Bu sergiyi gezenler üzerinde ümit verici bir tesir bırakmıştır. Ancak gençlerden sanatın hududunu tenkis

⁸³ Vâ-Nû, "Akşamdan Akşama- Müstakil Ressamlar Sergisi", *Akşam*, 18 Eylül 1929, 3.

⁸⁴ Nurullah Cemal, "Hakiki San'ata Doğru", *Resimli Uyanış*, 66-2/38, 22. Ağustos 1929, 616-617.; Gülşah Altınkaya Özcan, "Cumhuriyet Döneminden 1950'lere Türkiye'de Sanat Yazınının Eleştirisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, 60-61; Güzel Sanatlar Birliği'nin 13. Galatasaray Sergisi 1 Ağustos 1929'da açıldı. Yaklaşık 250 eserin teşhir edildiği bu sergiyi sadece Nurullah Cemal Bey eleştirmiyordu. Akşam gazetesinde yer verilen bir haberde de etkinliğin başarısızlığından, ilk göze çarpan şeyin fikir yoksunluğu olduğundan bahsediliyordu. "13'üncü Resim Sergisi", *Akşam*, 6 Ağustos 1929, 1-2; "13'üncü Resim Sergisi", *Vakit*, 31 Temmuz 1929, 1; "Güzel San'atlar Birliğinin 13'üncü Resim Sergisi Dün Galatasaray'da Açıldı", *İkdam*, 2 Ağustos 1929, 1.

⁸⁵ "Genç Ressamlar İdare Heyetlerini İntihap Ettiler", *Vakit*, 28 Temmuz 1930, 5.

⁸⁶ "Genç Ressamlar", 5.

⁸⁷ "Müstakil Ressamlar", *Vakit*, 12 Teşrinisani 1930, 3; "Daimî Bir Resim Sergisi", *İkdam*, 4 Teşrinisani 1929, 2.; 5 Şubat 1932'de Milliyet gazetesinde bir makale yayımlayan Elif Naci, ülkede bir resim galerisi açılması lüzumu üzerinde duruyor, bu işin çok zahmetli ve masraflı olmadığından bahsediyordu. "... Millî bir resim galerisi vücuda getirebilmek için lazım gelen malzemeye sahip bulunuyoruz. Türk ressamlarının eserlerini ihtiva eden bir koleksiyonumuz mevcuttur. Yalnız şurası var ki bu koleksiyon dağınık bir vaziyettedir..." dedikten sonra bunların bir an evvel toplanmasını ve resim galerisi olabilecek uygun bir binada sergilenmesini istiyordu. Lakin Elif Naci'nin bu dileği ancak 1937 senesinde gerçekleşti. 20 Eylül'de açılan İkinci Türk Tarih Kurultayı esnasında "Daimî Resim ve Heykel Müzesi"nin açılışı da yapıldı. "Basın İcmali: Resim Galerisi", *Ulus*, 5 Birinciteşrin 1937, 3.

⁸⁸ Meriç Hızal, "Cumhuriyet Döneminde Heykelcilik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, 888; İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1683.

⁸⁹ Elif Naci, "San'at Âleminde: Müstakiller", *Milliyet*, 27 Şubat 1931, 4.

⁹⁰ Yunus Nadi, "Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliğinin 4'üncü Sergisi", *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1931, 1.

(azaltma) ederek veya öyle görerek söylemiyoruz- fakat inkılabımıza ait bir eser göremediğimizi teessürle kaydetmek isteriz. Bundan başka –gençlerin duygularını kırmak istemeyiz- eserleri daha canlı görmek isterdik...”⁹¹

Türk resim sanatının tanıtılmasını, yaygınlaştırılmasını, düşünsel ve teknik bakımdan güçlü yapıtlarla geliştirilip özgünleştirilmesini hedefleyen Müstakiller, sadece yurt içinde değil yurt dışında da sergiler düzenlediler.⁹² Grup, bir müddet sonra devlet tarafından da desteklenmeye başlandı ve eserleri satın alınarak teşvik edildi.⁹³

Eski ustaların kurdukları Türk Ressamları Cemiyeti’nden sonra teşkil edilen genç birliğin kesin bir iddiası yoktu, belirli bir sanat çizgisi üstünde de değillerdi.⁹⁴ Lakin yeni sanat anlayışlarını ülkeye getirme yolunda devrimci bir çaba içinde oldukları inkâr edilemezdi. Farklı tarzları özgürce kullanma cesaretleri, Mustafa Kemal’in başlattığı devrimci hareketlerle bağlantılıydı.⁹⁵ Sanat değeri, getirdiği yeni akımın ağırlığı ne olursa olsun Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği artık açılmak üzere bulunan yeni bir dönemin habercisiydi.⁹⁶ O güne dek tek sergi ve sayıları onu geçmeyen isimler çevresinde dolanan Türk resmine yeni, daha canlı ve dinamik bir yapı kazandırdılar.⁹⁷

4. Cumhuriyet’in Onuncu Yılına Doğru Sanatsal Gelişmeler ve Sergiler

Genç Cumhuriyet’in kuruluşunun onuncu yılı yaklaşırken ülkede bazı önemli sanatsal gelişmeler yaşandı. 1930 senesinde alınan kararlar, resim ve heykel sanatçılarına, her yıl 29 Ekim’de, Ankara’da bir sergi düzenlemeleri talimatı verildi. Sonradan “Devlet Resim ve Heykel Sergileri” olarak adlandırılacak olan bu etkinlikler gelenekselleşti ve başkentin sanat ortamına yeni bir soluk getirdi. Sergilerde teşhir edilen resim ve heykeller üzerine geniş tartışmalar yapıldı ve toplum yeni eğilimleri yakından tanıma fırsatı buldu.⁹⁸

Sanatsal etkinlikler bakımdan 1932 senesi hayli verimli geçti ve bu dönemde pek çok kişisel sergi düzenlendi. Güzel sanatlara günden güne ilginin arttığını belirten Ressam Eşref (Üren) Bey, sergilerin önemini şu cümlelerle açıklıyordu:

“... Sanat adına koca bir yılı tek bir Galatasaray Sergisi ile kapadığımız çok oldu. Ne mutlu bize ki şimdi onları sayarken iki elimizin parmakları yetmiyor. Güzel sanatlara karşı iştahımız günden güne artmaktadır. Bu iştahımızı bol sergilerle gidermekteyiz. Şimdi o eski ve miskin kanaatkârlığımızdan büyük bir ürküntü duyuyoruz. Sergiler yurdun havasında dolaşan cereyanları gösteren barometrelerdir. Hepimizin hele devletin gözleri büyük bir dikkatle onların ibresine dikilir. Sanatın açık, kapalı, güneşli ve fırtınalı havasını onlardan öğreniyoruz. Görünüşe bakılırsa her geçen yıl bir öncekini aratmayacaktır. Sergi bolluğu bu yönden sanat kıpırdanışlarının artık bir ek olmaktan çıkarak cemiyetin yapısına girdiğine güzel bir belgedir. Bunu Cumhurluğumuza borçluyuz...”⁹⁹

1932 yılında İstanbul’daki Galatasaray Sergisi dışında Ahmet Bey Darülbedayide, Ali Avni Bey Glorya Sinemasının girişinde, Ömer Bey bir apartmanın birinci katında, Saip Muallâ Aero Klüp’te, Heykeltıraş Zühtü Bey Alay Köşkü’nde, Cevat Bey Taksim’de bir mobilyacı dükkânında, Cevdet Bey Sebah Fotoğrafhanesinde birer hususî sergi açtılar. Bunların dışında Fransa’da düzenlenen Genç Avrupa Sergisi’nde Ressam Hale Asaf Hanım’ın bazı eserleri teşhir edildi. Paris basını da bu eserlere ilgi gösterdi.¹⁰⁰ Bütün bu sanat hareketlerinin umut verici olduğunu belirten Elif Naci, Türkiye’de seneden seneye yüzünü gösteren Galatasaray sergilerinin tekeli mevcudiyetinin dışında bir gençlik ordusunun ilerlediğini vurguluyordu.¹⁰¹

1932 senesinin önemli gelişmelerinden biri de Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsünde “Resim ve El İşleri Şubesi”nin açılmasıydı.¹⁰² Ressam Ali Sami Bey, yeni bölümden büyük hizmetler beklediğini, burada yetişen

⁹¹ “San’at Hadiseleri Müstakil Ressamlar”, *Milliyet*, 16 Şubat 1931, 3.

⁹² Başkan, *Türklerde Resim*, 256; Giray, “Müstakil Ressamlar”, 283.

⁹³ Turgay Gönenç, “Günümüz Türk Resmi, Çağdaşlık Sorunu”, *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*, Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, İstanbul 1998, 54; Hızal, “Cumhuriyet Döneminde Heykelcilik”, 888.

⁹⁴ Nurullah Berk, *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*, İstanbul: Apa Ofset Basımevi, Ocak 1972, 24.

⁹⁵ Tansuğ, *Çağdaş Türk Sanatı*, 167.

⁹⁶ Berk, *İstanbul Resim*, 24.

⁹⁷ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 24.

⁹⁸ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 24.

⁹⁹ Eşref Üren, “Bir Sanat Hesaplaşması”, *Ülkü*, 2/28, (16 İnkıteşin 1942), 24.

¹⁰⁰ Elif Naci, “Türkiye’de Resim Hareketleri”, 1734; “Ressam Ali Avni Bey’in Sergisi”, *Cumhuriyet*, 6 Eylül 1932, 5.

¹⁰¹ Elif Naci, “Resim: On Yıl Zarfında”, 19.

¹⁰² Nusret Safa Coşkun, “Büyük Bir Kültür Müessesemiz: Gazi Enstitüsü”, *Haber*, 2 Şubat 1937, 7; “Gazi Enstitüsünde Beden Terbiyesi Faaliyetleri”, *Cumhuriyet*, 19 Şubat 1932, 3.

öğretmenlerin sanat kabiliyetleri yüksek öğrencileri bulup çıkaracağını, memleketin şerefini yükseltecek millî sanatkarların böyle bir kurumda yetişmesi neticesinde Güzel Sanatlar Akademisinin de nitelikli talebeye kavuşabileceğini ifade etmekteydi.¹⁰³ Açılışından kısa süre sonra bölüm öğrencileri tarafından sergiler düzenlenmeye başladı. Basın tarafından da yakından takip edilen bu etkinliklerin takdir topladığı görülüyordu.¹⁰⁴

Bu süreçte ressam Batı'nın modern sanat akımlarını öğrenip uygulama çabasındayken, yazarlar da sanatın felsefî boyutunu geliştirmeye ve Cumhuriyet idaresinin bakış açısına uygun bir düşünce yapısını ortaya koymaya gayret ettiler.¹⁰⁵ Elif Naci, Refik, Nurullah Beyler gibi meslekten isimler, gazete ile dergilerde yazdıkları makalelerle halkı bilgilendirmeye ve resim sanatını sevdirmeye çabaladılar. Ayrıca kaleme aldıkları kitaplarla Türk resim sanatı tarihinin yazılmasına öncülük ettiler.¹⁰⁶

5. İnkılap Sergileri ve 1933 Raporu

Cumhuriyet'in ilanından itibaren geçen on sene zarfında çağdaş ve laik bir ulus devlet olma yolunda önemli adımlar atıldı. Ancak bu süreçte ressamlar "inkılabın sanatı"nı yaratma konusunda başarılı olamadılar ve beklentileri karşılayamamaları nedeniyle sık sık eleştirilere maruz kaldılar. Örneğin 1933 yılının mayıs ayında Kadro dergisinde hayli sert bir üslupla son Ankara Sergisi'ni tenkit eden gazeteci Burhan Asaf, ele alınan konuların kötü bir ferdiyetçilik bakımından bile ayakta duramadığını, gelişigüzel olduğunu savunuyordu. "...Neden gelecek sefer ki sergide, yepyeni mevzularla, tarih, inkılap ve memleket mevzuları ile karşılaşmamız imkânsız olsun? Öyle ummak isteriz ki, yeni sergilerimiz mevzularını, yukarıda saydığımız ölü nesnelere değil, Türk cemiyetinin diri davaları ve diri manzaraları teşkil edecektir. Ressamlarımız anlamalıdır ki, Türk sanatına 'içtimâî siparişi' veren en büyük kuvvet, Türk inkılabıdır..."¹⁰⁷ diyerek, sanatçıların ele alması gereken asıl konulara işaret ediyordu.

1933 senesi, Cumhuriyet idaresi için anlamlı ve çok mühim bir yıldır. Zira yeni rejim, on yıl gibi kısa zamanda elde ettiği başarıları hem yurda hem de dünyaya duyurmak, genç devletin güçlü bir şekilde ayakta durduğu mesajını vermek ve halkın inkılabı bağlılığını sağlamlaştırmak istiyordu. Bu sebeple Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları ve kutlamaları ekim ayından önce başladı. 22 Nisan 1933'te Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından hazırlanan bir yazı ile kutlamaların nasıl yapılacağı konusunda detaylar belirlendi. 11 Haziran 1933 tarihinde "Cumhuriyet'in İlanının Onuncu Yıl Dönümü Kutlama Kanunu" çıkarıldı.¹⁰⁸ Elbette bu süreçte çeşitli sanatsal etkinlikler de düzenlendi. Faaliyetlerden ilki Ressam Ali Rıza Bey'in anısına açılan bir sergi idi. Sanatçının iki yüze yakın desen ve eskiz çalışmalarını içeren bu sergiyi, Hamit (Görel) Bey'in Galatasaray Lisesinde açtığı bir başka sergi izledi.¹⁰⁹

Cumhuriyet'in onuncu yılının en önemli sanatsal faaliyetlerinden biri de "Birinci İnkılap Resim Sergisi"ydi. Doktor Reşit Galip Bey'in önerisiyle düzenlenen, basın tarafından ilgiyle takip edilen ve üzerinde çok konuşulan bu etkinliğin amacı, Türk ressamları ile heykeltıraşlarını, bir fikir ve ideal birliği altında toplamaktı. 2 Kasım 1933'te Ankara Halkevinde açılan bu sergiye Maarif Vekili Hikmet Bey, sefirler, vekâletlerin ileri gelenleri katıldı.¹¹⁰ Gazeteci Server Rifat Bey, bu sergiyle ilgili duygularını ve serzenişini "Çoktan beri harekete gelmesini ve millî, vatanî

¹⁰³ Ali Sami, "Sanat Varlığımızda Resmin Yeri", *Ülkü*, 1/5, (Haziran 1933), 398-399.

¹⁰⁴ Örneğin Akşam gazetesinde yer verilen haberde, bir öğrenci sergisinden şöyle bahsediliyordu: "...Resim salonuna girdik. Burada resimleri gösterilen talebeler mektebin resim yapmaya meraklı çocukları değildiler. Her talebe iyi resim yapmasını bilir. En usta bir ressamın yaptığını zannettirecek kadar mükemmel olan ihtiyar köylü tablosunun ressamı öteki salonda tıkır tıkır işlediğini gördüğümüz saati yapan talebedir... mektebin talebesi her sergide teşhir edilebilecek kadar muvaffakiyetli tablolar yapmaktadır. Ankara'da bu kadar sergi açıldı. Türkiye'nin tanınmış, ünlü ressamları eserlerini teşhir ettiler. Fakat hiçbir sergide hakiki Anadolu, hakiki köylü bu mütevazı mektep sergisindeki kadar güzel ve canlı değildi. Çünkü talebelerin yaptıkları köylü çocukları tabloları Anadolu'nun öz toprağından fıskıran yavrulardır... Gazi Enstitüsü talebelerini bu şekilde yetiştirmeye muvaffak olan ressam Bay Malik tebrik edilmeye değer..." "Okul ve Talebe Mefhumları Tamamıyla Değişti", *Akşam*, 11 Temmuz 1935, 11.

¹⁰⁵ Örneğin İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) Bey tarafından 1931'de kaleme alınan "Sanat ve Demokrasi" adlı eserde, Mustafa Kemal'in düşüncelerine paralel olarak, muasır cemiyetin ne anlama geldiği şöyle tanımlanmaktaydı: "...Muasır cemiyet demokratik teşkilata malik (sahip) olan zümrelerdir. Muasır cemiyetlerin en kuvvetli temayüllerinden (eğilim) biri müsavatsızlıktır (eşitlikçilik). Bu cemiyetler her şeyden evvel ilmin mahsulüdür..." Çağr yakalamanın, demokratik ve çağdaş bir toplum yapısıyla, ilmin rehberliğinde mümkün olabileceğini belirten bu görüş, ülkedeki ressamlar, yazarlar, mimarlar ve bilim insanları tarafından da benimsendi. Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 108.

¹⁰⁶ Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 104.

¹⁰⁷ Burhan Asaf, "Sanat'ın Salamurası Karşısında (Ankara Resim Sergisi Münasebetiyle)", *Kadro*, 17, (Mayıs 1933), 49.

¹⁰⁸ Bengül Salman Bolat, *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Semih Ofset, 2012, 94-95; Cahide Sımmaz Sönmez, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 33-34, (Mayıs-Kasım 2004) 89-90.

¹⁰⁹ Dilara Gürler, "Cumhuriyet'in İlk Yılları Türk Resim Sanatı Etkinlikleri", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 4, (2010), 96-97.

¹¹⁰ "Ankara'da İnkılap Resim Sergisi Açıldı", *Cumhuriyet*, 5 Teşrinisani 1933, 6; Çiğdem Doğan, *Ankara Halkevi Sergileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, 65.

mevzular etrafında çalışmasını beklediğimiz ressamlarımız da nihayet Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümü münasebetiyle altmış kadar resim ile bu sevinçli günlerin faaliyetine katıldılar." cümlesiyle ifade ediyordu. Sergiyi nitelik ve nicelik bakımında zayıf bulan gazeteci, Türk ressamların fırçalarını sonunda inkılap konuları için kullandıklarını, vazoların, çiçeklerin önünden, Göksu deresinden ve Boğaziçi kıyılarından uzaklaşabildiklerini belirtiyordu.¹¹¹

İnkılap Sergisi'ne dair değerlendirme yapanlardan biri de Burhan Asaf Bey'di. Türk ressamlarının İnkılap Sergisi'ne kadar sosyal konulardan uzak durduğunu, çiçek, manzara vb. etütlerle ilgilendiğini ifade eden gazeteci, bu durumun sebeplerini şöyle sıralıyordu:

"... Evvela, resim sanatının bizdeki göreneği, ikincisi de sürümü temin eden 'talep' Türk ressamını, o mevzulara sevk etmiştir. Pek tabii bir şey ki, tenkit de o tarzda kalınmasında büyük bir amil olmuştur... Memleketimizde edebî tenkit bile eserlerin ancak ardı sıra koşarken sanat tenkidinden daha fazla bir şey beklemek haksızlık olur... Halkına henüz bir tek resim galerisinin kapılarını açamayan bir memlekette resim terbiyesinden, yüksek resim tenkidinden ve nihayet tenkit ile boğuşa boğuşa her defasında gene kendi yeni görüşlerinin ve yeni başarmalarının zaferlerini ilan eden bir resim sanatından bahsedilemez..."¹¹²

Sözlerinin devamında ressamlarımızın henüz acemi olduklarını, sanatlarını inkılabın emirine vereceklerse bu tarza ait tekniğin bütün şartlarını yerine getirmeleri gerektiğini vurgulayan Burhan Asaf, "...Mevzu değişmiştir. Sanatın telakkisi (anlayış) değişmiştir. İhtilal safhası anlatılacak ve inkılap safhası yaşatılacaktır..."¹¹³ diyerek Türk İnkılabı'nın sanata yansıtılmasının lüzumuna işaret ediyordu.

Birinci İnkılap Sergisi'nde, teşhir edilen ve dikkat çeken yapıtlar arasında, Şeref (Akdik) Bey'in, "Okuma Yazma Kursu/Millet Mektebi", Zeki Faik (İzer) Bey'in, "İnkılap Yolunda", Arif (Kaptan) Bey'in "Cumhuriyetin Gençliğe Tevdii", Turgut Zaim'in "Doğu ve Batı Halklarının Gazi Mustafa Kemal'e Arz-ı Şükranı" gibi, Millî Mücadele ve Cumhuriyet devrimleri temalarının işlendiği eserler yer almaktaydı. Bu eserler içinde başarılı bulunanlar ödüllendirildi ve birincilik Zeki (Kocamemi) Bey'e, ikincilik Turgut Zaim Bey'e verildi. Üçüncülük ise Arif (Kaptan) ve Bedri Rahmi Beyler arasında paylaştırıldı. İnkılap Sergileri ödülleri kısa zamanda bir prestij konusu haline geldi. Zira sanatçılar manevî doyum sağlamanın yanında, maddî imkânlardan da faydalanabiliyorlardı. Ressamların ve heykeltıraşların ilk sergiye gösterdiği büyük ilgi, devlet eliyle düzenlenen resmî sergilerin süreklilik kazanmasına neden oldu.¹¹⁴

Türk resim sanatını bir süre yönlendiren İnkılap Sergileri, Cumhuriyet kazanımlarının halka tanıtılmasında önemli rol oynadı. Vekâletler ve resmî kurumlar tarafından birçok eser satın alınarak, sanatçılara destek verildi.¹¹⁵ Örneğin Maarif Vekâletinin 1933 sergisinde aldığı yapıtların listesi ve tutarı Tablo 1'deki gibiydi.¹¹⁶

Katalog No	Eser Sahibi	Eserin Adı	Tutarı (Lira)
17	Halil İbrahim Bey	Cephane Taşıyan Köylüler	800
3	Arif Bedii Bey	Kuvayı Millîye	200
8	Eşref Bey	Gazi'nin Anadolu'su	150
9	Fahrettin Bey	Karagünler	200
39	Turgut Bey	10. Yılı Kutlama	600
42	Ziya Bey	Atilla	250
00	Refik Bey	Ankara	275
00	Mahmut Bey	Mezalim	250
23	Çallı İbrahim Bey	Yasak	250
12	Hamit Necdet Bey	Büyük Taarruz	250
TOPLAM			3.175

Birinci İnkılap Sergisi'nde Maarif Vekâletinin Satın Aldığı Eserler

İnkılap Resim Sergileri, Galatasaray ve Ankara Resim Sergilerine paralel olarak 1936 yılına kadar düzenlenmeye devam edildi. İkinci İnkılap Resim Sergisi 30 Ekim 1934'te İsmet Paşa Kız Enstitüsünde, Üçüncüsü İnkılap Resim Sergisi Ankara Halkevinde 30 Ekim 1935'te açıldı. Dördüncü ve son İnkılap Resim Sergisi ise 31 Ekim 1936'da tarihinde Ankara Halkevinde düzenlendi. İnkılap Sergileri birbirinden farklı düşüncelere sahip aydınlar

¹¹¹ Server Rifat, "Ankara Mektubu: Ankara'da Resim Sergisi", *Milliyet*, 6 Teşrinisani 1933, 7.

¹¹² Burhan Asaf, "Tenkit: Ankara'da Açılan İnkılap Resim Sergisi", *Vakit*, 9 İnkinciteşrin 1933, 7.

¹¹³ Burhan Asaf, "Tenkit: Ankara'da", 7.

¹¹⁴ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1686.

¹¹⁵ Giray, "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim", 102; İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1686.

¹¹⁶ Elibal, *Atatürk ve Resim Heykel*, 64-65.

tarafından hem olumlu hem de olumsuz şekilde eleştirildi. Ancak bu etkinlikler tüm sanatçı gruplarını bir araya toplaması bakımından önemliydi.¹¹⁷

Cumhuriyet'in kuruluş yıldönümü münasebetiyle düzenlenen etkinliklerden bir diğeri de Galatasaray Lisesinde açılan İnkılap Sergisi'ydi. Sanatkâr talebelerin eserlerinin teşhir edildiği bu sergi başarılı bulundu. Bilhassa talebelerden Talat Bey'in Gazi tablosu ve yine bir talebe tarafından yapılan okulun modeli çok beğenildi.¹¹⁸

Cumhuriyet'in onuncu yılında ressamlar, ürettikleri eserleri sergilemenin dışında, çeşitli gazete ve dergilerde kaleme aldıkları yazılarla Türk resim sanatının muhasebesini de yaptılar. Ressam Ali Sami Bey tarafından hazırlanan ve Ülkü dergisinde yayımlanan makalede, kat edilen mesafeyle ilgili şöyle bir değerlendirme yapıyordu:

"... Cumhuriyet devri her türlü taassup kayıtlarını ortadan kaldırmıştır. Bu maniler kalktıktan sonra memlekette resim zevki daha ziyade yükselmeliydi. Bugün münevver tabaka arasındaki resim sevgisi belki her vakitten fazladır fakat anlayışlı ve bilgili olan bu sınıf, zevklerini okşayacak eser görememekten müstekidir. Gençlere gelince, içlerinde gizli kalan bu tabii meyli ne ile tatmin edeceklerini bilemediklerinden Holivut kartpostallarına, sinema resimlerine sarılıyorlar. Avam takımı ise hala kaldırım resimcilerinin elinden çıkma taş basması zırlı resimlerini, sevgili kumandanlarımızın yanlış yapılmış, fena basılmış resimlerini, Anadolu harbine ait yanlış ve zevksiz karalamaları alıyor, evlerine ve kahvelerine asıyorlar. Onlar da sanat zevkini ve resim sevgisini bunlarla oyalıyorlar..."¹¹⁹

Makalenin devamında millî konuları işleyen ressamalara her zamankinden daha çok muhtaç olduğunu, buna da bir engel bulunmadığını belirten Ali Sami, ressamların henüz ulusal görevlerini yerine getirmediklerini, bu durgunluğun sebeplerinin tetkike muhtaç olduğunu vurguluyordu. "... Bize... millî destanımızı okuyacak... inkılabı tarihe nakledecek resimler ve tablolar lazımdır. Müzelerimizi, galerilerimizi bunlarla süslemeliyiz. Haftalık mecmualarda onların kopyaları çıkmalıdır. Mektep duvarlarında talebe onları görmelidir. Resimci dükkânlarında onların büyük miyasta renklerini görmeliyiz. Hatta Avrupa sergilerine onlar gitmeli, Avrupa gazetelerine onların örnekleri basılmalıdır..." diyerek atılması gereken adımlarla ilgili tavsiyelerde bulunuyordu. Ali Sami'ye göre resmin lisanı evrenseldi. Bu nedenle Birinci Dünya Savaşı sonrasında devletler, tayyare bombaları ve deniz torpilleri kadar, sanat propagandalarına ehemmiyet veriyordu. Bizim de yapmamız gereken, ulusal sanat yapıtlarını bir propaganda aracı olarak kullanmaktı.¹²⁰

1933 senesinde yazdığı başka bir makalede sanatımızın saf ve bakir olduğunu, Avrupa'da çürümüş olan bir sanatın inkılap Türkiye'sinde yeri bulunmadığını, yeni ve millî sanatın kendi duygularımızdan, kendi ruhumuzdan çıkması gerektiğini vurgulayan Ressam Ali Sami, "*Şimdi inkılap bizden vazife bekliyor. Hem bu bir sanatkârın memleketi için yapacağı en mukaddes vazifedir... milletin parası ile Avrupa'da tahsil edenler bu vazifeye bir vatan hizmeti, bir askerlik servisi gibi maddî menfaati hatıra bile getirmeden sarılmalıdır... Millî sanat, bir memlekette umumî sanat zevkini inkişaf ettirmek için en emin ve en amelî bir vasıtaadır...*" diyordu.¹²¹

Türk resminin on yılını değerlendiren isimlerden biri de Ressam Elif Naci'ydi ve Milliyet gazetesinde yayımladığı makalede, pek çok meselenin çözüme kavuşturulamadığını, halen bir resim galerisi açılmadığını, ressamların kazançlarının yetersizliğinden dolayı malzeme satın almakta bile zorlandığını ifade ediyordu.¹²²

Tüm bu olumsuz koşullara tanıklık eden Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Namık İsmail Bey 1933 senesinde detaylı bir rapor hazırladı. Bahsi geçen raporda öncelikle üzerinde durduğu konu millî sanatın yaratılması meselesiydi. Namık İsmail'e göre sanatın evrensel boyutta tanıtılabilmesinin ön koşulu, ulusal bir nitelik taşıması ve bu doğrultuda gelişmesiydi. Çağdaşlık davasında güzel sanatların belirleyici olduğunu, millî tarihin öğretilmesinde resim ve heykelden faydalanılması gerektiğini ifade ettikten sonra şu önerileri getiriyordu:

- Sanatçılara iş bulunmalıdır.
- Devlet sanatla ilgili işleri yabancılara değil Türk sanatçılara yaptırmalıdır.
- Yeni inşa edilen yapılar şehrin estetik değerlerine uygun olmalıdır.

¹¹⁷ Basında yer alan eleştiriler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. "İkinci İnkılap Resim Sergisi", *Akşam*, 8 Teşrinisani 1934, 6.; Yaşar Nabi, "Devrim Resim Sergisi", *Ulus*, 31 İkteşrin 1935, 3.; B.K. Çağlar, "Resim Sergisi", *Ulus*, 1 İkciteşrin 1936, 1,5; Münir Hayri Egelı, Ankara'da Açılan 4'üncü İnkılab Resim Sergisi", *Cumhuriyet*, 12 İkciteşrin 1936, 6.; Doğan, *Ankara Halkevi Sergileri*", 83.

¹¹⁸ "Galatasaray'daki İnkılap Sergisi", *Cumhuriyet*, 8 Teşrinievvel 1933, 5.

¹¹⁹ Ali Sami, "Sanat Varlığımızda", 399.

¹²⁰ Ali Sami, "Sanat Varlığımızda", 399.

¹²¹ Ali Sami, "Türk İnkılabının Beklediği Sanat", *Ülkü*, 2/10, (İkciteşrin 1933), 305-306.

¹²² Elif Naci, "Resim: On Yıl Zarfında", 19.

- Türk devrimlerinin halk arasında yayılması için sanatçılardan yararlanılmalıdır.
- Resim ve heykel zevkinin topluma aşılması için, büyük kentlerde yapılan sanat çalışmalarının ürünleri, ülkenin her köşesine götürülerek sergilenmelidir.
- Sanatçılar sosyal güvenlik haklarına kavuşturulmalıdır, gemi ve binalarda sanat eserlerinin sergilenmesi için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Millî Mücadele'ye ait resimlerin asıllarının sergilendiği bir Devrim Müzesi kurulmalıdır.
- Resimlerin çoğaltılan nüshaları, köy, okul, kışla gibi yerlere dağıtılmak üzere sanatçılara yaptırılmalıdır.¹²³

Bu rapordan da anlaşıldığı üzere Namık İsmail Bey, esasen tüm sanatçıların isteklerini dile getiriyor ve bu dönemde devlet desteği olmaksızın güzel sanatların gelişmesinin mümkün olamayacağını belirtiyordu.

Namık İsmail, mevcut sorunları iletme üzere yine 1933 senesinde Maarif Vekâleti ile de görüştü. Bu temasta, Akademideki öğretim metotlarının ıslahı, sanatkârların himayesi, halkın güzel sanatlara bakış açısının geliştirilmesi gibi konular üzerinde duruldu ve birlikte bir karara varıldı:¹²⁴ *"Sanatı devlet himayesine almak lazımdır. Fakat bunun için de sanatın cemiyet ihtiyaçlarına uyması, bir memleket sanatı olması, bir inkılap sanatı olması şarttı..."*¹²⁵

1933 yılının mühim gelişmelerinden biri de yeni bir sanatçı topluluğunun oluşturulmasıydı. Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği, Galatasaray Sergileri geleneğine yeni bir hava katmakla beraber, aydın çevrelerin beklediği köklü değişimi başarma gücünü gösteremedi. Mevcut durumdan ve sanatsal faaliyetlerin kısırlığından şikâyet eden altı ressam ve bir heykeltıraş, Türk resmine ve heykeltıraşlığına yeni bir soluk getirme idealiyle, 1933 senesinde *"D Grubu"*nu kurdu.¹²⁶

6. Yeni Bir Ruh, Yeni Bir Hamle: "D Grubu"nun Kuruluşu (1933)

"D Grubu", Cemal (Tollu), Nurullah (Berk), Zeki Faik (İzer), Elif Naci, Abidin (Dino) ve heykeltıraş Zühtü (Müritoğlu) Beyler tarafından 1933 senesinde kuruldu.¹²⁷ Topluluğun üyelerinden Ressam Elif Naci, grubun nasıl teşekkül ettiğini şöyle aktarmaktaydı:

"1933 senesi ağustosunun bir cuma günü idi. Ressam Nurullah Cemal, Cemal Sait, Heykeltıraş Zühtü, Abidin Dino ve ben, Zeki Faik'in Cihangir'deki evinde toplanmış öteden beriden konuşuyorduk. Bizim memlekette cemiyetlerin neden bir faaliyet kısırlığına tutulduklarından, neden iş yapmadıklarından bahsediyorduk. Bilmem nasıl oldu da bir grup yapsak fena olmayacağını konuşmaya başladık. İşte o gün Cihangir'deki Yavuz apartmanının 6 numaralı dairesinde D Grubu kendi kendine kuruldu..."¹²⁸

D Grubu'nun bir cemiyet olmadığını, nizamnamesinin, idare heyetinin, encümenlerinin bulunmadığını söyleyen Elif Naci, topluluğun özelliklerinden ve ne amaçla kurulduğundan şu cümlelerle bahsediyordu: *"... Falan veya filan cemiyetle mücadele etmek ihtirasları yoktur. Kavgaları yoktur. Bin türlü kuyut (kayıt) ve dağdağadan (telaş, sıkıntı) uzak, sadeliğin asaletini taşıyan güzel bir birleşmedir. Gayeleri şu üç kelime ile hülâsa edilebilir. Çalışmak ve teşhir etmek... D Grubu Türkiye'deki resim teşekküllerinin dördüncüsü olduğu için kendilerine alfabenin dördüncü harfi olan "D"yi isim olarak seçtiler..."*¹²⁹

Topluluğun üyelerinden Heykeltıraş Zühtü Bey, Akşam gazetesi yazarı Hikmet Feridun Bey'le yaptığı bir görüşmede, gurubun iki ayda bir sergi açacağını, bu sergilerde konferanslar düzenleyeceğini ve halkı yeni sanat anlayışı konusunda bilgilendireceğini ifade ediyordu.¹³⁰

¹²³ Tansuğ, *Çağdaş Türk Sanatı*, 159; Elibal, *Atatürk ve Resim Heykel*, 78, 106-107; Bahsi geçen raporun tam metni için bk. "Güzel San'atların Memleketimizde İnkişafına Dair Proje ve Kanun Lâyhaları Esbabı Mucibe Raporu", *Mimar*, 8, (1933), 252-257; "Güzel San'atların Memleketimizde İnkişafına Dair Proje ve Kanun Lâyhaları Esbabı Mucibe Raporu", *Mimar*, 9-10, (1933), 322-329; "Proje Müsabakaları Layihası", *Mimar*, 11, (1933), 359.

¹²⁴ "San'atı Himaye", *Vakit*, 3 Mart 1933, 8.

¹²⁵ Burhan Asaf, "Sanat'ın Salamurası", 49.

¹²⁶ Berk, *İstanbul Resim*, 24, 30.

¹²⁷ İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1684.

¹²⁸ Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1736; D Grubu, Türkiye'de teşkil edilen dördüncü sanatçı topluluğudur. Bu nedenle Nurullah Berk'in önerisiyle kendilerine alfabenin dördüncü (ç harfini atlayarak) harfini isim olarak seçmişlerdir. Zeynep Yasa Yaman, *d Grubu 1933-1951 (Sergi Kataloğu)*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004, 16-17.

¹²⁹ Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1736.

¹³⁰ Hikmet Feridun, "Her Gün Bir Anket: Genç Sanatkârlar Eskilere Meydan Okuyorlar", *Akşam*, 10 Teşrinievvel 1933, 4.

D Grubu'nun iddiaları Müstakiller'den çok daha kesindi¹³¹ ve Güzel Sanatlar Akademisinde hocalık yapan 1914 Kuşağı'nın izlenimciliğine (empresyonizm) karşı çıkmaktaydılar.¹³² Onlara göre duygudan, romantik eğilimlerden sıyrılarak sanatın entelektüel ve düşünsel yönü ele alınmalıydı.¹³³

Grup üyeleri ilk sergilerini kurulduktan yaklaşık iki ay sonra (08-18 Ekim 1933), Beyoğlu'nda bir şapka mağazasında açtılar.¹³⁴ Bu etkinlik bazı çevreler tarafından beğeniyle karşılandı ve ilgi topladı.¹³⁵ Bununla birlikte serginin mizah dergilerine eğlence konusu olduğu ve türlü dedikodular yapıldığı da görülüyordu. Hatta D Grubu'na "*deliler, divaneler, dâhiler grubu*" diyenler bile çıktı.¹³⁶ Ancak çalışmalarına yılmadan devam eden topluluk, ikinci sergilerini birinciden üç ay sonra (19 Ocak-9 Şubat 1934), Beyoğlu Halkevinde açtılar. Bu sergide yağlı ve sulu boya levhalarla, heykeller (toplam 48 parça eser) teşhir edildi.¹³⁷

Hiçbir siyasî ve resmî niteliği olmayan D Grubu'nun eserleri başlangıçta halk tarafından anlaşılamadı, garip bulundu ve beğenilmedi. Ancak topluluk üyeleri pes etmedi. Gazetelerde ya da dergilerde yayımladıkları makaleler ve konferanslar aracılığıyla çalışmalarının düşünsel boyutunu topluma anlatmaya çalıştılar. Grubun eserleri öncelikle aydın kesim ve üniversite gençliği tarafından benimsendi. Arka arkaya açtıkları sergilerde birçok soruya maruz kalmalarına rağmen zaman geçtikçe hem halkın hem de eleştirmenlerin dikkatini çekmeyi başardılar. Grup üyelerinden Elif Naci, "... *Bu sergilerde artık anlayanların sorup öğrenmek iştiağıyla (arzusuyla) harekete geldiklerini, halkın da tenkidin de artık asil bir dava karşısında hürmetle eğildiklerini ve halis bir sanatı hecelemeye başladıklarına şahit oluyoruz...*" cümlesiyle, elde edilen olumlu sonucu özetliyordu.¹³⁸

Gruba 1934 senesinde Turgut Zaim ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun katılması, sanatçıların yerel motiflere ve temalara ilgi duymalarına neden oldu. Topluluk üyeleri, kübist¹³⁹ tarzı kullanarak, geometrik soyut nakışlarla, Anadolu kırsal yaşamı arasında bağ kurmaya çalıştılar.¹⁴⁰

Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliğiyle beraber Cumhuriyet'in genç sanatçılar kuşağını temsil eden D Grubu, Türk resim sanatında modern dönemin başlamasında, emekleme döneminin sona erdirilmesinde ve resim kültürünün yaygınlaşmasında etkin bir rol oynadılar. Resimde sınırları zorlayan, imkânları araştıran grup, soyut hacim ve renk denemeleriyle, ileri bir tekniğe, icra mükemmelliğine nasıl gidileceğini de gösterdi. 1947 senesine kadar toplam 15 sergi düzenleyen topluluk, basının dışında ünlü edebiyatçıların ve düşünürlerin de ilgisi çekti. Akademide görev alanlar pek çok öğrenci yetiştirdiler ve bu öğrenciler 1950'den itibaren ülke sanatı üzerinde söz sahibi oldular.¹⁴¹

Türk ressamlarının oluşturdukları topluluk ya da grupların etkinlikleri dışında yabancı ressamın Ankara ve İstanbul gibi kentlerde açtıkları sergiler, ülkedeki sanat hayatının şekillenmesinde, canlandırılmasında ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde mühim rol oynadı. İtalyan, Alman ve bilhassa Sovyet ressamlar tarafından tertip edilen sergiler sanatseverlerin ve halkın ilgisiyle karşılandı.¹⁴²

¹³¹ Berk, *İstanbul Resim*, 24, 30.

¹³² Yaman, *d Grubu*, 8.

¹³³ Berk, *İstanbul Resim*, 24, 30.

¹³⁴ Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1736; "D Grubu San'atkarlarının Sergisi", *Cumhuriyet*, 9 Teşrinievvel 1933, 5; "D' Grubu", *Milliyet*, 9 Teşrinievvel 1933, 3.

¹³⁵ Örneğin Milliyet gazetesi bu ilk sergiyi cümlelerle övüyordu: "...*İlk sergilerinde sade 'desen'lerini teşhir eden D grubu azaları bu sergide san'at mesailerininin ne kadar hummalı bir aşkla çalışılmış olduğunu ispat etmişlerdir. D grubu azaları bu sergi ile modern san'atın kolay ve zahmetsiz, hatta bilgi ve emeksiz olduğu hakkında hemen hemen umumî bir kanaate cevap vermiş oldular. Zira teşhir ettikleri eserler klasik ve sağlam bir teknik mahsulüdür...*" "D' Grubu", *Milliyet*, 9 Teşrinievvel 1933, 3; D Grubu'nun ilk sergisine ait bir fotoğraf için bkz. Ek.7.

¹³⁶ Ahmet Köksal, "D Grubu Sergisi", *Ülkü*, 8/95, (1 Eylül 1946), 17.

¹³⁷ Elif Naci, "Türkiye'de Resim Hareketleri", 1736; "D' Grubunun 2'inci Plastik Sanatlar Sergisi", *Milliyet*, 12 Kânunusani 1934, 3; "D' Grubunun Sergisi", *Milliyet*, 20 Kânunusani 1934, 6.

¹³⁸ Elif Naci, "1923'ten 1928'e Kadar Türkiye'de Plastik Sanat", *Ülkü*, 12/69, (İkinciteşrin 1938), 247.

¹³⁹ Kübizm: Nesnelere geometrik biçimlerde gösteren bir sanat akımı. *Türkçe Sözlük*, 1552.

¹⁴⁰ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 27; Tansuğ, *Çağdaş Türk Sanatı*, 179, 181.

¹⁴¹ Köksal, "D Grubu Sergisi", 17; İskender, "Cumhuriyet Dönemi", 1684; Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı*, 28; Nurullah Berk, "San'at ve Hayat: Güzel San'atlar Meselesi", *Cumhuriyet*, 9 Şubat 1939, 5.

¹⁴² Yabancı sanatçılar tarafından düzenlenen sergiler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. "Ankara'da Bir Sovyet Resim Sergisi", *Ulus*, 11 İlkânun 1934, 5; "Sergi Evinde İtalya Gravür Sergisi Açıldı", *Ulus*, 22 Şubat 1938, 8; "Ankara'da İtalyan Gravür Sergisi Açıldı", *Kurun*, 23 Şubat 1938, 6; Modern Alman San'atı Sergisi", *Kurun*, 30 Mayıs 1936, 5; Çağatay Behhür, "Stalin Dönemi Türk-Rus İlişkileri (1924-1953)", Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, 585-621.

Sonuç

Cumhuriyet'in kurucu kadrosu 1923 yılından itibaren kültürel alandaki dönüşüme büyük önem vermiştir. Güzel sanatlar alanı da bu dönüşümden nasibini almış, Türk resim sanatının çağdaş temeller üzerine inşa edilmesinde Cumhuriyet'in ilk on yılı belirleyici olmuştur. 1923-1933 yılları arasındaki milliyetçilik ve çağdaşlık prensipleri göz önünde bulundurularak ulusal estetik bir dil arayışına girilmiştir. Diğer sanat dalları gibi resim sanatının da gelişmesi için yenilikçi adımlar atılmaya başlanmıştır. Zira Türk İnkılabı'nın lideri Mustafa Kemal Atatürk'e göre güzel sanatlar alanında ilerleyemeyen bir milletin kalkınması ve çağa ayak uydurması mümkün değildir.

Devrimleri sanat yoluyla topluma anlatacak, çağın ruhunu kavrayabilen, bilinçli ve donanımlı sanatçılara ihtiyaç duyulduğundan öncelikle sanat eğitimi meselesi ele alınmıştır. 1924'ten itibaren yetenekli fakat malî durumu elverişsiz öğrenciler, resim eğitimi almak üzere yurt dışına gönderilmiştir. Dönüşlerinde Sanâyi-i Neffise Mektebi ile çeşitli okullarda öğretmen olarak görev alan bu gençler hem resim sanatının tanıtılması hem de yeni nesil sanatçıların yetiştirilmesi hususunda mühim rol oynamışlardır. Ayrıca Sanâyi-i Neffise Mektebinin ders programlarında değişiklik yapılarak ve yeni şubeler açılarak öğretimin niteliği iyileştirilmeye çalışılmıştır. Ressam Namık İsmail Bey'in Mektebin müdürlüğüne getirilmesi, kurumun daha reformist bir ruhla ele alınmasının ve öğrencilerin daha vasıflı şekilde yetiştirilmesinin yolunu açmıştır.

Bu süreçte kurumsallaşma ve sanatı himaye konularına da mesai harcanarak 1926'da Sanâyi-i Neffise Encümeni adı verilen bir kurul teşkil edilmiş, güzel sanatlarla ilgili tüm işler bir plan çerçevesinde yürütülmeye ve denetlenmeye başlamıştır.

Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılına yaklaşırken sanatsal etkinliklerde eskisiyle kıyaslanamayacak düzeyde bir canlılık yaşanmıştır. Artık gelenekselleşen Ankara ve Galatasaray Sergileri dışında bireysel sergiler de açılmıştır. Bu etkinlikler toplumun resim sanatını tanıması ve ilgilenmesi yönünde etkili olmuş, Mustafa Kemal Paşa da sergileri bizzat ziyaret ederek sanatseverlik konusunda halka örnek teşkil etmiştir. Ayrıca tüm vekâlet, kamu kurumu ve bankalara sergilere katılmaları, beğendikleri eserleri satın almaları yönünde talimat verilmiştir. Bu girişim devletin sanatı ve sanatçıyı himaye ettiğine ve desteklediğine dair önemli bir göstergedir.

Türk İnkılabı'nın yeni bir sanat realitesi yarattığı, ulus devlet inşasında sanatçılara büyük görev düştüğü görüşünü benimseyen Cumhuriyet idaresi ve aydınlar, ressamların bu düşüncüyü dikkate alarak üretim yapmalarını ve tema olarak inkılabın kendisini seçmelerini istemişlerdir. Lakin ne sanatçı birlikleri ne de mesleklerini serbest olarak icra eden sanatçılar 1933'te düzenlenen Birinci İnkılap Sergisi'ne kadar bu arzuyu gerçekleştirmede başarılı olamamışlardır. Onuncu yıl münasebetiyle açılan İnkılap Sergisi'nde Millî Mücadele'yi ve devrimleri konu edinen dikkat çekici eserler teşhir edilmiş, Türk resim sanatı bakımından bu etkinlik bir kilometre taşı olmuştur.

1933 senesinde Namık İsmail Bey tarafından bir rapor hazırlanarak millî sanat anlayışının oluşturulmasına ve Türk resminin uluslararası mecrada yer alabilmesine dair öneriler getirilmiştir. Bahsi geçen raporu bir yol haritası olarak kabul eden idarî kadro, buradaki görüşleri dikkate alarak planlamalarını yapmış ve icraatlarını gerçekleştirmiştir.

Cumhuriyet'in ilanını izleyen on yıllık süreçte teşkil edilen sanatçı toplulukları, kuruluş amaçlarındaki farklılıklara rağmen Türk resminin gelişiminde ve sanat hayatının zenginleşmesinde mühim rol oynamışlardır. 1928 senesinde kurulan Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, 1933 senesinde kurulan D Grubu, özgün ve millî bir sanat anlayışı oluşturamadıkları, inkılabı konu edinen yeteri kadar eser üretmedikleri konusunda tenkit edilseler de, Türk resmine dinamizm kattıkları ve yeni bir dönemi açtıkları yadsınamaz.

Türk ressamlarının oluşturdukları topluluk ya da grupların etkinlikleri dışında yabancı ressamın Ankara ve İstanbul gibi kentlerde açtıkları sergiler, ülkedeki sanat hayatının şekillenmesine, canlandırılmasına ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlamıştır. İtalyan, Alman ve bilhassa Sovyet ressamlar tarafından tertip edilen sergiler sanatseverlerin ve halkın ilgisiyle karşılanmıştır.

Cumhuriyet'in ilk on yılında her türlü bağına karşı çıkılmasına, sanata ve sanatçıya destek verilmesine rağmen, halk arasında resme duyulan ilgi ve sevgi istenilen düzeyde arttırılamamıştır. Hem yurttaşların hem de aydınların zevklerine hitap eden eserlerin üretilmemesi ve ulusal bir sanat anlayışının oluşturulamaması, bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli sebepler arasındadır. Lakin şu da unutulmamalıdır ki, Türk resim sanatının sağlam esaslar üzerine inşa edilmesinde ve bugün ülkemizi temsil eden başarılı sanatçıların yetişmesinde, ilk on yılda atılan adımlar ve gerçekleştirilen yenilikler mühim rol oynamıştır.

Finansal Destek ve Teşekkür/Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Arşivler

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Resmî Yayınlar

Resmî Gazete

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)

Telif Eserler

Aksel, Malik. "Eski Çerçeveler: Eski Kitaplarda Resim", *Ülkü*, 11/122, (16 Ekim 1946): 7-9.

Ali Sami, "Sanat Varlığımızda Resmin Yeri", *Ülkü*, 1/5, (Haziran 1933), 396-399.

Ali Sami. "Kaldırım Ressamları", *Ülkü*. 2/7, (Ağustos 1933): 34-36.

Ali Sami. "Türk İnkılabının Beklediği Sanat", *Ülkü*. 2/10, (İkinciteşrin 1933): 302-306.

Ali Sami. "Güzel Sanatları İnkılabına Nasıl Mal Edebiliriz", *Ülkü*. 3/17, (Temmuz 1934): 359-361.

Ali Sami. "Propaganda ve Resim", *Ülkü*. 4/19, (Eylül 1934): 46-50.

Aşler, Mustafa. "Türkiye Cumhuriyeti ile Gelişen Bir Sanat Dalı", *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, 1998: 16-24.

Akengin, Gültekin, Asuman Aypek Arslan. "Türk Resim Sanatı ve Gelenek", *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat Dergisi (Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art)*. 3/3, (Kasım-Aralık 2017): 1-8.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938). Cilt II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1997.

Bağcı, Serpil, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı. *Osmanlı Resim Sanatı*. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Mas Matbaacılık, 2006.

Başkan, Seyfi. *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 384, Hangar Marka İletişim Reklam Hizm. Yay. Ltd. Şti., 2014.

Benhür, Çağatay. "Stalin Dönemi Türk-Rus İlişkileri (1924-1953)". Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Berk, Nurullah. "San'at ve Hayat: Güzel San'atlar Meselesi", *Cumhuriyet*. 9 Şubat 1939.

Berk, Nurullah. *İstanbul Resim ve Heykel Müzesi*. İstanbul: Apa Ofset Basımevi, Ocak 1972.

Berk, Nurullah, Hüseyin Gezer. *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 50. Yıl Dizisi: 2, 1973.

Bingöl, Cemal. "Ölümünün 34. Yıldönümünde Osman Hamdi", *Ülkü*. 6/62, (16 Nisan 1944): 6-11.

Bolat, Bengül Salman. *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Semih Ofset, 2012.

Burhan Asaf. "Sanat'ın Salamurası Karşısında (Ankara Resim Sergisi Münasebetiyle)", *Kadro*. 17, (Mayıs 1933): 46-49.

Burhan Asaf. "Tenkit: Ankara'da Açılan İnkılap Resim Sergisi", *Vakit*. 9 İkinciteşrin 1933.

Cezar, Mustafa. "Güzel Sanatlar Akademisinden 100. Yılda Mimar Sinan Üniversitesine", *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Basımevi, Mart 1983: 6-84.

Çağlar, B.K. "Resim Sergisi", *Ulus*. 1 İkinciteşrin 1936.

- Dağlı, Şemseddin Ziya. "Atatürk'ün Kültürel Bağlamda Sanata Bakışı ve Modern Türkiye'de Sanatın Olgunlaşması", *Ulakbilge*. 3/6, (2015): 179-201. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ulakbilge/issue/40667/489656>. Erişim 14.05.2023.
- Doğan, Çiğdem. *Ankara Halkevi Sergileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Duben, İpek. *Türk Resmi ve Eleştirisi (1880-1950)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mas Matbaacılık A.Ş., 2007.
- Egeli, Münir Hayri. "Ankara'da Açılan 4'üncü İnkılab Resim Sergisi", *Cumhuriyet*. 12 İkinciteşrin 1936.
- Elibal, Gültekin. *Atatürk ve Resim Heykel*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, Kıral Matbaası, 1973.
- Elif Naci. "San'at Âleminde: Müstakiller", *Milliyet*. 27 Şubat 1931.
- Elif Naci, "Namık İsmail", *Yeni Türk Mecmuası*, 5, (Şubat 1933), 415-419.
- Elif Naci. "Resim: On Yıl Zarfında Türkiye Resim Âleminde Neler Oldu? 1923-1933", *Milliyet*. 29 Teşrinievvel 1933.
- Elif Naci. "Türkiye'de Resim Hareketleri", *Yeni Türk Mecmuası*. 27, (Teşrinisani 1934): 1726-1736.
- Elif Naci. "1923'ten 1928'e Kadar Türkiye'de Plastik Sanat", *Ülkü*. 12/69, (İkinciteşrin 1938): 245-248.
- Ersoy, Ayla. *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)*. İstanbul: Creative Yayıncılık, 1998.
- Gençel, Özge. *Sanayi-i Nefise Mektebi (1822-1928)*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021.
- Giray, Kıymet. *Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.
- Giray, Kıymet. "Cumhuriyet'in 75 Yılında Resim ve Heykel Sanatımızın Gelişim Çizgisi", *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*. İstanbul: Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, 1998: 100-123.
- Gönenç, Turgay. "Günümüz Türk Resmi, Çağdaşlık Sorunu", *Yetmiş Beşinci Yıla Armağan / Türk Plastik Sanatları*. Bilim Sanat Galerisi, Asır Matbaacılık LTD ŞTİ, İstanbul 1998: 54-79.
- Gören, Ahmet Kamil. "Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Türk Resim Sanatı", *Türkler*, Cilt 18, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 466-502.
- Gürler, Dilara. "Cumhuriyet'in İlk Yılları Türk Resim Sanatı Etkinlikleri", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*. 4, (2010): 91-98.
- Hikmet Feridun. "Her Gün Bir Anket: Genç Sanatkârlar Eskilere Meydan Okuyorlar", *Akşam*. 10 Teşrinievvel 1933.
- Hızal, Meriç. "Cumhuriyet Döneminde Heykelcilik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 4, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, 886-895.
- İçke, Ayşen. *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Diyanet Vakfı Matbaası, 2018.
- İnan, Afet. *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2014.
- İskender, Kemal. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Resim", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 6, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 1679-1710.
- İskender, Kemal. "Cumhuriyet Türkiye'sinde Sanat ve Estetik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 7, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 1746-1758.
- Kaptan, Arif. "Cumhuriyet Devrinde Resim", *Ülkü*. 11/123, (Kasım 1946): 26-27.
- Kaya, Gülşen Sevinç. "Türk Resim Sanatının Gelişiminde Asker Ressamların Etkisi", *Millî Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi*. 7, (2011): 121-129.
- Keskioğlu, Osman. "İslam'da Tasvir ve Minyatürler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 9 (1961): 11-24.
- Kocatürk, Utkan. *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Beşinci Baskı, 2017.
- Köksal, Ahmet. "D Grubu Sergisi", *Ülkü*. 8/95, (1 Eylül 1946): 17.
- Millî Eğitim Hareketleri 1927-1966*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1967.
- Nurullah Cemal. "Hakiki San'ata Doğru", *Resimli Uyanış*. 66-2/38, 22 Ağustos 1929.
- Ödekan, Ayla. *Türkiye Tarihi 3- Osmanlı Devleti 1600-1908*. İstanbul: Cem Yayınevi, 2000.
- Öndin, Nilüfer. *Cumhuriyet Dönemi (1923-1950) Kültür Politikalarının Türk Resim Sanatı Üzerindeki Yansımaları*. Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

- Özcan, Gülşah Altınkaya. "Cumhuriyet Döneminden 1950'lere Türkiye'de Sanat Yazınının Eleştirisi". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Özgü, Melahat. "Atatürk'ün Edebiyat ve Sanat Anlayışı", *Bellekten*. 27/108, (Ekim 1963): 565-600.
- Özyiğit, Halil. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Basında Resim Eleştirisi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 27, (2017): 174-196.
- Renda, Günsel, Turan Erol. *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*. Cilt 1, İstanbul: Tıglat Basımevi, 1980.
- San, İnci. "Sanatlar Eğitimi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 34/1, (2001): 23-34.
- Server Rifat. "Ankara Mektubu: Ankara'da Resim Sergisi", *Milliyet*. 6 Teşrinisani 1933.
- Sönmez, Cahide Sınmaz. "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 33-34, (Mayıs-Kasım 2004): 89-101.
- Tansuğ, Sezer. *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Baskı, 2005.
- Topuz, Hıfzı. *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.
- Turan, Şerafettin. *Türk Devrim Tarihi Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, 3. Kitap (İkinci Bölüm). Ankara: Bilgi Yayınevi, Temmuz 1996.
- Turan, Şerafettin. *Türk Kültür Tarihi-Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, Mart 2014.
- Türkçe Sözlük*. Haz. Şükrü Halûk Akalın, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011, 1975.
- Uluskan, Seda Bayındır. *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, Korza Basım, 2010.
- Uslu, Seza Sinanlar. "1916-56 Yılları Arasında İstanbul'un Gözde Kültür Mekânı: Galatasaray Lisesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7/3 (2018): 1759-1778.
- Üren, Eşref. "Bir Sanat Hesaplaşması", *Ülkü*. 2/28, (16 İkinciteşrin 1942): 24.
- Üstünipek, Mehmet. "1923-1950 Yılları Arasında Açılan Sergiler", *Türkiye'de Sanat*. 40, (Eylül-Ekim 1999): 40-49.
- Vâ-Nû. "Akşamdan Akşama- Müstakil Ressamlar Sergisi", *Akşam*. 18 Eylül 1929.
- Yasa, Zeynep. *d Grubu 1933-1951 (Sergi Kataloğu)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Yaşar Nabi, "Devrim Resim Sergisi", *Ulus*. 31 İlkteşrin 1935.
- Yunus Nadi. "Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliğinin 4'üncü Sergisi", *Cumhuriyet*. 28 Şubat 1931.
- Zeki Faik. "On Senelik Resim Hayatımız", *Arkitekt*. 9-10, (1933): 319- 320.

Sürelî Yayınlar

Akşam
Cumhuriyet
Haber
Hâkimiyet-i Milliye
İkdam
İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Kadro
Maarif Vekâleti Mecmuası
Milliyet
Millî Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi
Mimar
Resimli Uyanış
Ulakbilge
Ulus
Ülkü
Vakit
Yeni Türk Mecmuası

İnternet Kaynakları

<https://sayisalarsiv.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?aTumu> . Erişim 03.06.2023.

EKLER

Ek. 1

Maarif Vekaletinde düzenlenen resim sergisinde eserleri teşhir edilen resamlardan bir grup

Kaynak: *Hâkimiyet-i Milliye*, 2 Mart 1926.

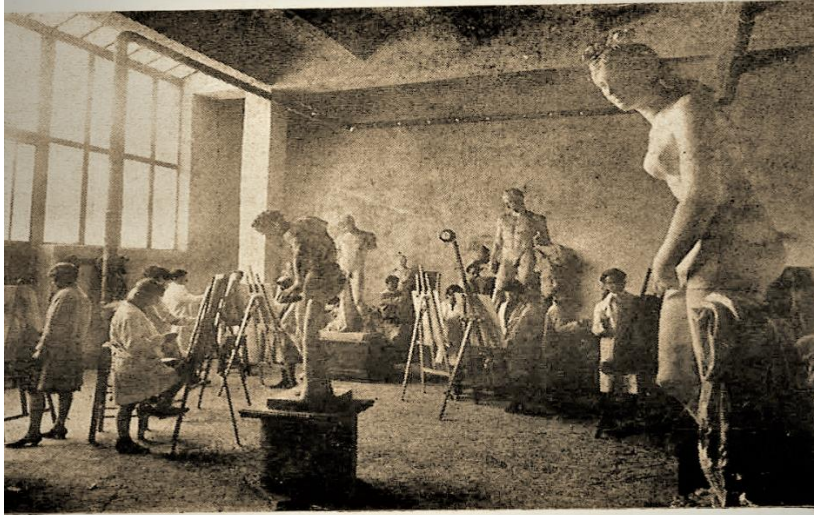
Ek.2

Sanâyi-i Neffise Mektebi talebesi dershanede etütle meşgul

Kaynak: *Resimli Ay*, C. 5, S. 53, Temmuz 1928.

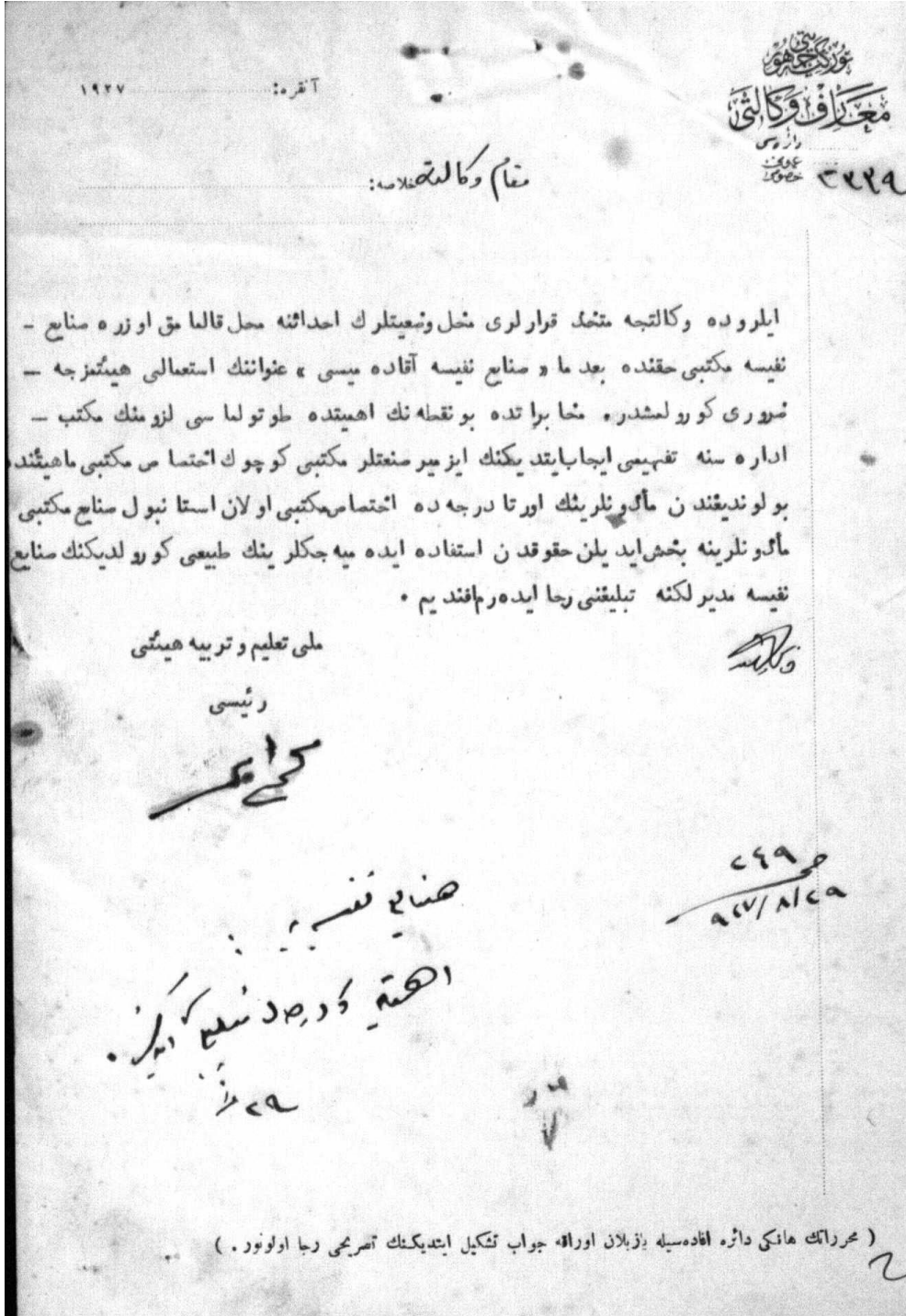
Ek.3

Güzel Sanatlar Akademisi Resim ve Tezyini Sanatlar Atölyeleri

Kaynak: *Mimar*, S 2, Şubat 1932.

Ek.4

Sanâyi-i Nefîse Mektebine, Sanâyi-i Nefîse Akademisi adının verildiğine dair arşiv belgesi

Kaynak: BCA, 180-9-0-0.84-409-1, (29.08.1927).

Ek.5

ساده نومردی 3012

معارف و کالتی (مسوده لکی)

دوسیه اولیات نومردی :

کلن نحر راتک			
اساس نومردی	نومردی	تاریخی	نوعی
مسوده بی یازان		مسوده تاریخی	بیاض ایدن
		3.10.1928	
بیاض تاریخی		بیاض تاریخی	

منومده : س

تاریخ سوئی : 28.10.28

مختره : س

افضل

~~صاحب نقیہ آقارہ سنیگ~~

~~گوزہ ل صنفیہ آقارہ سنیگ~~

~~موانہ گوزہ ل - اضع~~

بریک تدریس مدیر غمیگ

صاحب نقیہ آقارہ سنیگ بوندہ بریلہ

گوزہ ل صنفیہ آقارہ سنیگ

موانہ گوزہ ل - اضع

F. Q.

1

3

160	09	10	1928
-----	----	----	------

Sanâyi-i Nefîse Akademisine, Güzel Sanatlar Akademisi adının verildiğine dair arşiv belgesi

Kaynak: BCA, 180-9-0-0.85-412-1(03.10.1928).

Ek.6

Müessis ve ilk müdür Ressam
Hamdi B. merhum

1. Bir talebe grubu (1928)

Akademinin kıymetli ve faal
müdürü Ressam Namık İsmail

Güzel Sanatlar Akademisi (1928)

Kaynak: *Mimar*, S. 2, Şubat 1932.

Ek.7

D Grubu'nun İlk Sergisine Katılanlara Ait Bir Fotoğraf

Kaynak: *Vakit*, 9 Birinciteşrin 1933.